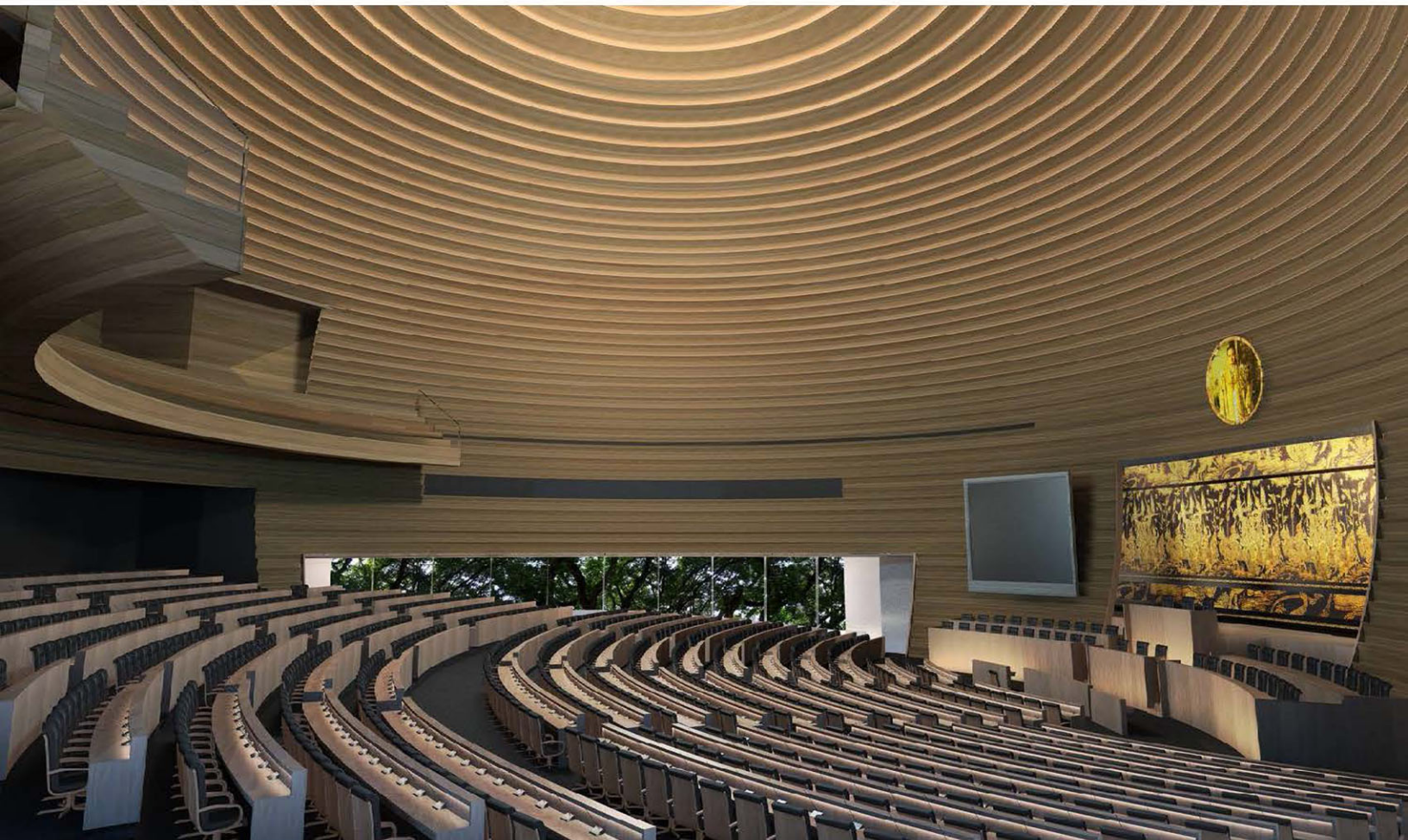

เอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนา

Research and Development Newsletter

ปีที่ 18 ฉบับที่ 203 ประจำเดือนกรกฎาคม 2562

- ❖ ประธานสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ 25
- ❖ การกำกับดูแลการให้บริการรถร่วมเดินทางผ่านแอปพลิเคชันของประเทศในอาเซียน
- ❖ การพัฒนาจิตวิญญาณและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัย

กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

เอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนา

Research and Development Newsletter

ปีที่ 18 ฉบับที่ 203

ประจำเดือน กรกฎาคม 2562

วัตถุประสงค์

เพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสาร ด้านการวิจัยและพัฒนา ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ให้แก่บุคคลในวงงานรัฐสภา อันเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานด้านนิติบัญญัติ

กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา
สำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
ถนนประดิพัทธ์ เขตพญาไท
กรุงเทพมหานคร 10400
โทรศัพท์ 0 2244 2067-8
โทรสาร 0 2244 2062

ที่ปรึกษา

นายคุณวุฒิ ตันตระกูล
รองเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
นางอรรรณ พันธุ์เปื้อง
ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ
นางสาวอุษา โฆษิตตระกูล
ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานวิจัยและพัฒนา

บรรณาธิการ

นายสิริสร กระจ่างสุนทร

กองบรรณาธิการ

นางสาวนารีลักษณ์ ศิริวรรณ	ศิริวรรณ
นางสาวปิยะวรรณ ปานโต	ปานโต
นายจันทมร สีหาบุญลี	สีหาบุญลี
นางสาววิมลรัชนี ศานติธรรม	ศานติธรรม
นางสาวปรียวรรณ สุวรรณสุนย์	สุวรรณสุนย์
นางสาวอัญชลี จวงจันทร์	จวงจันทร์
นางสาววิจิตรา ประยูรวงษ์	ประยูรวงษ์
นางสาววิลาสิณี ฉายรัตน์ตระกูล	ฉายรัตน์ตระกูล
นายคณาธิป ไกยชน	ไกยชน

ฝ่ายจัดพิมพ์

นางสาวธัญธิดา หาเรือนศรี	หาเรือนศรี
นางณัฐชานันท์ หนูทองอินทร์	หนูทองอินทร์

ฝ่ายเผยแพร่

นางภักก์ัญญา มากห้องไทร	มากห้องไทร
นางสาวนวลละออง พรแก้ว	พรแก้ว

บทบรรณาธิการ

ภายหลังจากการประกาศรับรองผลการเลือกตั้ง โดยคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เข้ารายงานตัวกับสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรและผ่านการเข้าร่วมพิธีเปิดประชุมรัฐสภาแล้ว สภาผู้แทนราษฎรได้กำหนดให้มีการประชุมปีที่ 1 ครั้งที่ 1 (สมัยสามัญประจำปี ครั้งที่หนึ่ง) โดยในปี 2562 นี้ การประชุมสภาผู้แทนราษฎรปีที่ 1 ครั้งที่ 1 จัดขึ้นในวันเสาร์ที่ 25 พฤษภาคม 2562 ณ หอประชุมใหญ่ บริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน) โดยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้มีอาวุโสสูงสุด คือ นายชัย ชิดชอบ ทำหน้าที่ประธานชั่วคราว ตามข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2551 ที่นำมาอนุโลมใช้บังคับ ซึ่งการประชุมครั้งนี้มีระเบียบวาระสำคัญ คือ การลงมติเลือกประธานสภาผู้แทนราษฎร ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับระเบียบวาระและผลการประชุมสภาในครั้งดังกล่าว เอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนาฉบับเดือนกรกฎาคม 2562 จึงขอเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องในเรื่อง **“ประธานสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ 25”** ซึ่งได้นำเสนอไว้ใน **คอลัมน์รอบด้านงานสภา**

ส่วนบทความต่าง ๆ ในฉบับยังคงมีความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจ อาทิ **คอลัมน์บทความวิจัย** เรื่อง **“โครงการรณรงค์เพื่อการเลิกสูบบุหรี่”** นำเสนอสาระที่สำคัญจากผลการประเมินโครงการและแนวทางการพัฒนาโครงการ “3 ล้าน 3 ปี เลิกบุหรี่ทั่วไทย เทิดไท้องค์ราชัน” **คอลัมน์งานวิจัยและพัฒนา** เรื่อง **“การพัฒนาจิตวิญญาณและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัย”** นำเสนอแนวทางใหม่และผลการทดลองกรณีการพัฒนาจิตวิญญาณและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา **คอลัมน์บทความที่น่าสนใจ** เรื่อง **“การกำกับดูแลการให้บริการรถร่วมเดินทางผ่านแอปพลิเคชันของประเทศในอาเซียน”** นำเสนอแนวทางข้อบังคับและกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่ใช้ในการกำกับดูแลของประเทศฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย เมียนมา เวียดนาม และกัมพูชา **เกาะกระแสโซเชียล** เรื่อง **“ความสุขและความคาดหวังของแรงงานไทย 2562”** นำเสนอผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้ใช้แรงงานจากทุกภาคของประเทศในประเด็นเกี่ยวกับความสุขในการทำงานและความต้องการความช่วยเหลือจากรัฐบาลชุดใหม่ ตลอดจนความต้องการได้รับการพัฒนาฝีมือแรงงานในแต่ละด้าน และคอลัมน์ปิดท้ายฉบับนี้ คือ **รอบโลกวิจัย** เรื่อง **“การบำบัดน้ำเสีย”** นำเสนอความรู้เกี่ยวกับวิธีการบำบัดน้ำเสียโดยทั่วไปและกรณีในประเทศญี่ปุ่น สวีเดน สหรัฐอเมริกา และไทย

อนึ่ง ภาพปกในครั้งนี้ได้นำภาพมาจากเฟซบุ๊กของโครงการก่อสร้างอาคารรัฐสภาแห่งใหม่ (<https://www.facebook.com/Newsapa62/photos/pcb.979318928917419/979312925584686/?type=3&theater>) บรรณาธิการขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

สารบัญ

หน้า

รอบด้านงานสภา

ประธานสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ 25 เรียบเรียงโดย สิริสุสร กระแสร์สุนทร	1
---	---

บทความวิจัย

โครงการรณรงค์เพื่อการเลิกสูบบุหรี่ เรียบเรียงโดย วิจิตรา ประยูรวงษ์	5
--	---

งานวิจัยและพัฒนา

ปัจจัยเชิงเหตุและผลความร่วมมือกับภาครัฐขององค์กรชุมชนในการลดความรุนแรง สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เรียบเรียงโดย นาริลักษณ์ ศิริวรรณ	12
การพัฒนาจิตวิญญาณและจริยธรรม ของนิสิตศึกษามหาวิทยาลัย เรียบเรียงโดย วิมลรักษ์ ศานติธรรม	17

บทความที่น่าสนใจ

การกำกับดูแลการให้บริการรถร่วมเดินทางผ่านแอปพลิเคชันของประเทศในอาเซียน เรียบเรียงโดย วิลาสินี ฉายรัตน์ตระกูล	22
---	----

เกาะกระแสโพลล์

ความสุขและความคาดหวังของแรงงานไทย 2562 เรียบเรียงโดย ปรียวรรณ สุวรรณสุนย์	33
--	----

รอบโลกวิจัย

การบำบัดน้ำเสีย เรียบเรียงโดย อัญชลี จวงจันทร์	38
---	----

รอบด้านงานสภา

ประธานสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ 25

เรียบเรียงโดย ลีธูสร กระแสร์สุนทร

ที่มา: การประชุมสภาผู้แทนราษฎร. โดย workpointnews, 2562, <https://workpointnews.com/2019/05/25/parliament-4/>

ประธานสภาผู้แทนราษฎร (Speaker) คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามมติของสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นผู้นำของสมาชิก โดยมีอำนาจหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและดำเนินการให้เป็นไปตามข้อบังคับ ซึ่งถือเป็นตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายนิติบัญญัติในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา

ตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎรเกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย โดยเมื่อมีการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่หนึ่ง เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2475 พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 ได้บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ใน มาตรา 18 ว่าให้สมาชิกเลือกกันขึ้นเป็นประธานของสภา 1 นาย มีหน้าที่ดำเนินการของสภา และมีรองประธาน 1 นาย เป็นผู้ทำการแทน เมื่อประธานมีเหตุขัดข้องชั่วคราวที่จะทำหน้าที่ได้ ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรในครั้งนั้น ได้เลือกเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) ให้ดำรงตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎร และนายพลตรี พระยาอินทวิชัยดิษฐ์ เป็นรองประธานสภาผู้แทนราษฎร จึงถือได้ว่าประเทศไทยได้มีผู้ดำรงตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎรเกิดขึ้นนับแต่นั้นมา

ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับการแต่งตั้ง อำนาจหน้าที่ รวมทั้งการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งของประธานสภาผู้แทนราษฎรไว้ดังนี้

มาตรา 116 สภาผู้แทนราษฎร มีประธานสภาหนึ่งคน และมีรองประธานสภาหนึ่งคนหรือสองคนที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมติของที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร

มาตรา 119 ประธานสภาผู้แทนราษฎรมีหน้าที่และอำนาจดำเนินการของสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นไปตามข้อบังคับ รองประธานสภามีหน้าที่และอำนาจตามที่ประธานสภามอบหมาย และปฏิบัติหน้าที่แทนประธานสภาเมื่อประธานสภาไม่อยู่หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ประธานสภาผู้แทนราษฎรและผู้ที่ทำหน้าที่แทน ต้องวางตนเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ เมื่อประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎรไม่อยู่ในที่ประชุม ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเลือกกันเองให้สมาชิกหนึ่งคนเป็นประธานในคราวประชุมครั้งนั้น

มาตรา 117 ประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎรดำรงตำแหน่งจนสิ้นสุดอายุของสภาผู้แทนราษฎรหรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร

มาตรา 118 ประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎร ย่อมพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระตาม มาตรา 117 เมื่อ

1. ขาดจากสมาชิกภาพแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิก
2. ลาออกจากตำแหน่ง
3. ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี หรือข้าราชการการเมืองอื่น

4. ต้องคำพิพากษาให้จำคุก แม้คดีนั้นจะยังไม่ถึงที่สุดหรือมีการรอการลงโทษ เว้นแต่ เป็นกรณีที่คดียังไม่ถึงที่สุดหรือมีการรอการลงโทษในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท ความผิดลหุโทษ หรือความผิดฐานหมิ่นประมาท

นอกจากนี้ มาตรา 121 กำหนดให้มีการเรียกประชุมรัฐสภาภายในสิบห้าวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอันเป็นการเลือกตั้งทั่วไป โดยให้ถือเป็นวันเริ่มสมัยประชุมสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง ซึ่งตามความในมาตรา 121 มาตรา 122 และมาตรา 175 พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชกฤษฎีกาเรียกประชุมรัฐสภา ตั้งแต่วันที่ 22 พฤษภาคม 2562 เป็นต้นไป

เมื่อวันศุกร์ที่ 24 พฤษภาคม 2562 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วย สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี ทรงเปิดประชุมรัฐสภา ณ ห้องประชุมวิเทศสโมสร กระทรวงการต่างประเทศ ถนนศรีอยุธยา เขตราชเทวี กรุงเทพฯ โดยมีพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา คณะรัฐมนตรี คณะผู้บริหารของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร และสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาพร้อมเสด็จฯ จากนั้นวันเสาร์ที่ 25 พฤษภาคม 2562 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เข้าปฏิญาณตน ณ หอประชุมใหญ่ บริษัท ทีไอที จำกัด (มหาชน) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ถูกกำหนดไว้ในมาตรา 115 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จากนั้นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เข้าปฏิบัติหน้าที่เป็นครั้งแรกในวันดังกล่าว โดยเป็นการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ 25 ปีที่ 1 ครั้งที่ 1 (สมัยประชุมสามัญประจำปี ครั้งที่หนึ่ง) และที่ประชุมได้มีการประชุมตามระเบียบวาระคือ การเสนอชื่อประธานสภาผู้แทนราษฎร และให้มีการเลือกประธานสภาผู้แทนราษฎร โดยที่ประชุมมีมติเลือกนายชวน หลีกภัย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ พรรคประชาธิปัตย์ เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร โดยได้รับคะแนนเสียงสนับสนุน จำนวน 258 เสียง ขณะ นายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจังหวัดเชียงใหม่ พรรคเพื่อไทย

ที่ได้รับเสียงสนับสนุน จำนวน 235 เสียง และในวันที่ 31 พฤษภาคม 2562 ได้มีประกาศในราชกิจจานุเบกษา โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งนายชวน หลีกภัย เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎรตามความในมาตรา 116 ของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย

ประวัติโดยย่อของนายชวน หลีกภัย ปัจจุบันอายุ 81 ปี เกิดเมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2481 ที่ตำบลท้ายพรุ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง เป็นบุตรคนที่ 3 จากจำนวน 9 คน ของนายนิยมและนางถ้วน หลีกภัย มีบุตรชาย 1 คน คือ นายสุรบถ หลีกภัย สำเร็จการศึกษานิติศาสตรบัณฑิตจาก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2505 และเนติบัณฑิตไทย พ.ศ. 2507 เริ่มต้นชีวิตการทำงานด้วยการเป็นทนายความ ภายหลังได้ลงสมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคประชาธิปัตย์ และได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาแล้วรวมทั้งสิ้นจำนวน 16 สมัย โดยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมัยแรก พ.ศ. 2512 เคยดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมือง (ฝ่ายบริหาร) ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรี จำนวน 2 สมัย รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่าง ๆ จำนวน 6 กระทรวง คือ กระทรวงยุติธรรม กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงกลาโหม และสำนักนายกรัฐมนตรี รวมถึงรัฐมนตรีช่วยว่าการอีก 1 กระทรวง คือ กระทรวงยุติธรรม เคยดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมือง (ฝ่ายนิติบัญญัติ) คือ ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 3 สมัย และที่สำคัญเคยดำรงตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎรมาแล้ว 1 สมัย คือ ระหว่างวันที่ 4 สิงหาคม 2529–29 เมษายน 2531 แต่ในครั้งนั้นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 (ที่ใช้ในการปกครองขณะนั้น) มาตรา 75 กำหนดให้ประธานวุฒิสภาเป็นประธานรัฐสภา ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นรองประธานรัฐสภา ซึ่งต่างจากการดำรงตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎรในครั้งนี้ เหตุเพราะรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน มาตรา 80 กำหนดให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นประธานรัฐสภา ประธานวุฒิสภาเป็นรองประธานรัฐสภา

ดังนั้น จึงถือได้ว่าการทำหน้าที่ในครั้งนี้เป็นการทำหน้าที่ในฐานะประธานรัฐสภาครั้งแรกของนายชวน หลีกภัย ซึ่งเกิดขึ้นในคราวประชุมร่วมกันของรัฐสภา ครั้งที่ 1 (สมัยสามัญประจำปีหนึ่ง) วันพุธที่ 5 มิถุนายน 2562 ณ หอประชุมใหญ่ บริษัท ทีไอที จำกัด (มหาชน) วาระการพิจารณาให้ความเห็นชอบบุคคล ซึ่งสมควรได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี ตามมาตรา 272 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ผลการประชุมปรากฏว่า พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้รับเลือกให้เป็นนายกรัฐมนตรีสมัยที่ 2 โดยได้รับเสียงสนับสนุน จำนวน 500 เสียง ขณะที่ นายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ ที่ได้รับเสียงสนับสนุน จำนวน 244 เสียง ซึ่งการประชุมครั้งนี้นายชวน หลีกภัย ประธานสภาผู้แทนราษฎรในฐานะประธานรัฐสภาได้รับคำชื่นชมจากหลายฝ่ายว่าปฏิบัติหน้าที่ได้เป็นอย่างดี มีความเที่ยงธรรม ยึดหลักการตามข้อบังคับการประชุมและบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ได้กำหนดไว้ โดยสามารถกำกับและควบคุมการประชุมให้เป็นไปอย่างเรียบร้อย สามารถลงมติเลือกนายกรัฐมนตรีเสร็จสิ้นได้ภายในหนึ่งวัน

บรรณานุกรม

กำชัย จงจักรพันธ์. (ม.ป.ป.). **ชวน หลีกภัย**. สืบค้น 29 พฤษภาคม 2562 จาก

[http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=ชวน_หลีกภัย_\(กำชัย_จงจักรพันธ์\)](http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=ชวน_หลีกภัย_(กำชัย_จงจักรพันธ์))

บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์. (ม.ป.ป.). **ชวน หลีกภัย**. สืบค้น 29 พฤษภาคม 2562 จาก

[http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=ชวน_หลีกภัย_\(บุญเกียรติ_การะเวกพันธุ์\)](http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=ชวน_หลีกภัย_(บุญเกียรติ_การะเวกพันธุ์))

“ประกาศแต่งตั้งประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎร” (31 พฤษภาคม 2562). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 136 ตอนพิเศษ 140 ง, น. 1.

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย” (22 ธันวาคม 2521). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 95 ตอนที่ 146, น. 20.

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย” (6 เมษายน 2560). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก, น. 1-90.

ที่ประชุมรัฐสภา มีมติให้พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี. (5 มิถุนายน 2562).

สถานีวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์รัฐสภา. สืบค้น 6 มิถุนายน 2562 จาก

<http://www.radioparliament.net/parliament/viewNews.php?nid=11013#.XPhoQRYzaUk>

อารีรัตน์ วิชาช่าง. (ม.ป.ป.). **ประธานสภาผู้แทนราษฎร**. สืบค้น 29 พฤษภาคม 2562 จาก

<http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=ประธานสภาผู้แทนราษฎร>

ภาพอ้างอิง

การประชุมสภาผู้แทนราษฎร. (2562). สืบค้น 29 พฤษภาคม 2562 จาก

<https://workpointnews.com/2019/05/25/parliament-4/>

โครงการรณรงค์เพื่อการเลิกสูบบุหรี่

เรียบเรียงโดย วิจิตรา ประยูรวงษ์

ที่มา: ห้ามสูบบุหรี่. โดย pixabay, (ม.ป.ป.), <https://pixabay.com/th/illustrations/ห้ามสูบบุหรี่-ขอบคุณ-หยุดสูบบุหรี่-1428160/>

แม้บุคคลทั่วไปตระหนักถึงโทษของการสูบบุหรี่คือ มีผลโดยตรงต่อสุขภาพของผู้สูบบุหรี่ เนื่องจากทำให้เกิดโรคต่าง ๆ มากมาย และยังส่งผลกระทบต่อบุคคลรอบข้างที่ได้รับควันบุหรี่ แต่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการเลิกบุหรี่ให้สำเร็จต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ซึ่งในระยะเวลาที่สิบปีที่ผ่านมาได้มีการรณรงค์ให้เกิดกระแสสังคมปลอดบุหรี่ รวมถึงการใช้มาตรการทางสังคมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสูบบุหรี่ให้ลด ละ เลิก สูบบุหรี่ผ่านช่องทางของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) และ สมาคมอาสาสมัครเพื่อสังคมไทย โดยเป็นการเผยแพร่ให้ข้อมูลข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับพิษภัยจากบุหรี่ให้แก่ประชาชนในแต่ละชุมชนอย่างทั่วถึง ทั้งมีการจัดทำโครงการร่วมกันระหว่าง กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ชมรมสาธารณสุขแห่งประเทศไทย มูลนิธิเครือข่ายหมออนามัย สมาคมหมออนามัย สมาคมวิชาชีพสาธารณสุข สมาคมอาสาสมัครเพื่อสังคมไทย และภาคีเครือข่ายภายใต้หัวข้อเรื่อง “3 ล้าน 3 ปี เลิกบุหรี่ทั่วไทย เทิดไท้องค์ราชัน” เมื่อปี 2559 เพื่อทำคุณงามความดีถวายแด่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ด้วยการชักชวน และเชิญชวนให้ผู้สูบบุหรี่เข้าร่วมลงชื่อเพื่อเลิกสูบบุหรี่อย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 6 เดือน หรือตลอดชีวิตจำนวน 3 ล้านคนทั่วประเทศในระยะเวลา 3 ปี กล่าวคือ เริ่มจากมิถุนายน 2559 จนถึงพฤษภาคม 2562 มีกลไกการขับเคลื่อนกิจกรรมครั้งนี้เป็นเครือข่ายหมออนามัยและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นผู้ดำเนินการร่วมกับภาคเครือข่ายในพื้นที่ ทั้งนี้ เนื่องจาก อสม. มีความใกล้ชิดกับประชาชนในหมู่บ้าน จึงเป็นจุดแข็งของการรณรงค์เพื่อควบคุมการบริโภคยาสูบและดูแลสุขภาพคนที่เกี่ยวข้องกับบริการโรคยาสูบ

ช่วยคัดกรอง แนะนำให้เลิก ป้องกันการกลับไปสูบบุหรี่ ป้องกันเด็กและเยาวชนจากการริเริ่มสูบบุหรี่และได้รับควันบุหรี่มือสอง รวมทั้งสามารถเฝ้าระวังกลยุทธ์ต่าง ๆ ของบริษัทบุหรี่ในพื้นที่ที่รับผิดชอบของตนได้ดีกว่า วัตถุประสงค์โครงการดังกล่าวคือ เพื่อรณรงค์และขับเคลื่อนให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการเลิกสูบบุหรี่ และการลงมือปฏิบัติปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพที่ดี ทั้งนี้ โดยมีการจัดพื้นที่สำหรับการรวมตัวกันทำกิจกรรม ออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ หรือจัดกลุ่มกิจกรรมรักษสุขภาพอย่างต่อเนื่องในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด ภายใต้ยุทธศาสตร์การเลิกบุหรี่ทั่วประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วย การดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

1. ใช้กลไก “เครือข่ายหมออนามัยและ อสม.” ซึ่งมีกระจายอยู่ทุกตำบลและหมู่บ้านทั่วประเทศ และเป็นกลุ่มที่ใกล้ชิดประชาชนในระดับพื้นที่มากที่สุด

2. สร้าง “กิจกรรมลงมือทำ (Action-based activity)” ควบคู่ไปกับ “กิจกรรมรณรงค์สร้างกระแส (Campaign-based activity)” โดยที่กิจกรรมรณรงค์มุ่งให้ข้อมูลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ส่วนกิจกรรมลงมือทำมุ่งเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้วยกระบวนการกลุ่ม โดยโครงการนี้จะทำการ “สร้างกลุ่มลงมือทำพฤติกรรมบางอย่างร่วมกัน” ซึ่งในที่นี้คือ การตั้งกลุ่มคนรักษสุขภาพ ทำกิจกรรมออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ เลิกบุหรี่ร่วมกัน

3. เน้น “ลงมือทำสร้างพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง” ควบคู่ไปกับ “รณรงค์สร้างกระแสใหญ่เป็นระยะ” โดยโครงการนี้จะจัดให้มีการทำกิจกรรมออกกกำลังกายในระดับตำบลทุกสัปดาห์และจะเชิญคนสูบบุหรี่ และดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้มาออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ เลิกบุหรี่ เลิกเหล้า ร่วมกันทุกสัปดาห์อย่างต่อเนื่อง

ในโอกาสนี้คือลัมนับบทความวิจัยจึงขอเสนอผลการประเมินโครงการ 3 ล้าน 3 ปี เลิกบุหรี่ทั่วไทย เทิดไท้องค์ราชัน ในพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ ของประเทศไทย ประกอบด้วย 1) การประเมินเพื่อพัฒนาการดำเนินงานตามนโยบายโครงการ 3 ล้าน 3 ปี เลิกบุหรี่ทั่วไทย เทิดไท้องค์ราชัน ระดับพื้นที่ : กรณีศึกษาในจังหวัดสมุทรสาครและเพชรบุรี 2) การประเมินประสิทธิภาพการดำเนินโครงการ 3 ล้าน 3 ปี เลิกบุหรี่ทั่วไทย เทิดไท้องค์ราชัน ของจังหวัดนครนายกและจังหวัดสระแก้ว 3) การประเมินผลโครงการตามนโยบาย 3 ล้าน 3 ปี เลิกบุหรี่ทั่วไทย เทิดไท้องค์ราชัน กรณีศึกษาเชิงพื้นที่จังหวัดสงขลาและจังหวัดสตูล 4) การประเมินเพื่อพัฒนาการดำเนินงานตามนโยบาย 3 ล้าน 3 ปี เลิกบุหรี่ทั่วไทย เทิดไท้องค์ราชัน ของภาคเหนือ: กรณีศึกษาเชิงพื้นที่ในจังหวัดพะเยาและจังหวัดน่าน ตามลำดับดังต่อไปนี้

วานิชฐ์ ลำไย และ เชษฐ รัชดาพรธนาธิกุล (2561) ทำการศึกษาเรื่อง การประเมินเพื่อพัฒนาการดำเนินงานตามนโยบายโครงการ 3 ล้าน 3 ปี เลิกบุหรี่ทั่วไทย เทิดไท้องค์ราชัน ระดับพื้นที่: กรณีศึกษาในจังหวัดสมุทรสาครและเพชรบุรี พบว่า กระบวนการดำเนินโครงการฯ แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ 1) ระดับจังหวัด มีสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเป็นแกนหลัก ดำเนินการจัดประชุมและประชาสัมพันธ์โครงการให้กับสาธารณสุขอำเภอทุกอำเภอเพื่อรับทราบนโยบาย 2) ระดับอำเภอ โดยสาธารณสุขอำเภอแต่ละอำเภอ ดำเนินการจัดประชุมและประชาสัมพันธ์โครงการให้กับเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ทุกโรงพยาบาลที่อยู่ในความรับผิดชอบ เพื่อรับทราบนโยบายและนำไปขับเคลื่อนในพื้นที่ และ 3) ระดับตำบล โดยเจ้าหน้าที่ รพ.สต. ทำหน้าที่พี่เลี้ยงและดำเนินการจัดประชุมและประชาสัมพันธ์โครงการให้กับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่เป็นแกนนำที่อยู่ในความรับผิดชอบของแต่ละ รพ.สต. โดยให้ไปพูดคุยและ

ชักชวนผู้ที่สูบบุหรี่ และคนในครอบครัวให้เห็นความสำคัญของโทษและพิษภัยบุหรี่ เพื่อให้ผู้สูบบุหรี่ ลด ละ เลิกบุหรี่ สมัครงใจเข้าร่วมโครงการ 3 ล้าน 3 ปี เลิกบุหรี่ทั่วไทย เทิดไท้องค์ราชัน ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานพบว่า ขาดการติดตามและควบคุม กำกับการทำงานของเจ้าหน้าที่ในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง การสื่อสารและการรับรู้โครงการมีความเข้าใจไม่ตรงกัน ขาดการบูรณาการอย่างมีส่วนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการถ่ายทอดข้อมูลโครงการจากผู้อบรมไม่ครบถ้วน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ คือ 1) ควรมีการประชาสัมพันธ์โครงการ 3 ล้าน 3 ปี เลิกบุหรี่ทั่วไทยเทิดไท้องค์ราชัน อย่างต่อเนื่อง และมีการประชุมเพื่อติดตามงานและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง 2) ควรมีการสื่อสารให้เข้าใจตรงกันระหว่างผู้รับผิดชอบหลักกับเจ้าของโครงการ โครงการ 3 ล้าน 3 ปี เลิกบุหรี่ทั่วไทยเทิดไท้องค์ราชัน เพื่อให้การทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน 3) คนที่เลิกบุหรี่ได้แล้ว กลับมาสูบบุหรี่ซ้ำใหม่ ควรสร้างแรงจูงใจ ให้กำลังใจ เพื่อลดแรงกดดันในการลด ละ เลิกบุหรี่ 4) พฤติกรรมการสูบบุหรี่ของบุคคลเป็นเรื่องยากในการเลิกสูบบุหรี่ ควรมีการปลูกฝังสร้างจิตสำนึก อบรมให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง เช่น อบรมให้ความรู้พิษภัยบุหรี่แก่นักเรียนในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อจะได้นำไปขยายผลต่อในครอบครัวที่มีคนสูบบุหรี่ 5) ควรมีการพัฒนาศักยภาพกำลังคนให้กับ อสม. โดยทำบูรณาการให้เป็นเรื่องเดียวกับงานเหล่า บุหรี่ และกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (Non-Communicable Diseases: NCDs)

นางนุช แยมวงศ์, อติชกร แยมวงศ์, สุขกัญญา พรศรี, และ ปานปิยวรรณ วงศ์แสนสี (2561) ทำการศึกษาเรื่อง การประเมินประสิทธิผลการดำเนินโครงการ 3 ล้าน 3 ปี เลิกบุหรี่ทั่วไทย เทิดไท้องค์ราชัน ของจังหวัดนครนายกและจังหวัดสระแก้ว พบว่า 1) ด้านบริบท มีการสื่อสารนโยบายหลายช่องทางในเวทีระดับต่าง ๆ จากส่วนกลางไปยังพื้นที่ ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของโครงการสอดคล้องกับสถานการณ์ควบคุมการบริโภคยาสูบในระดับจังหวัด การรับรู้นโยบายยังไม่ครอบคลุมในทุกพื้นที่ ส่วนการยอมรับและเห็นประโยชน์ กลุ่มเป้าหมายมีความตระหนักถึงความสำคัญของโครงการ แต่ส่วนใหญ่ยังมีความคิดเห็นว่าเป็นงานรองไม่ใช่งานหลัก 2) ด้านปัจจัยนำเข้า มีการนำนโยบายสู่การปฏิบัติเป็นการขอความร่วมมือจากชมรมหมออนามัยโดยมีการส่งการไปยังสาธารณสุขอำเภอ (สสอ.) และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) เพื่อสื่อสารไปยังอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในแต่ละพื้นที่ที่ทำการชักชวนผู้สูบบุหรี่ร่วมลงทะเบียน ซึ่งงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ยังไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรมตลอด 3 ปี ส่วนศักยภาพของบุคลากรทั้งบุคลากรในระดับ รพ.สต. และ อสม. ส่วนใหญ่ยังขาดทักษะการช่วยเลิกบุหรี่ให้สำเร็จ ส่งผลต่อความเชื่อมั่น เมื่อไปชักชวนผู้เข้าร่วมโครงการจึงไม่มั่นใจว่าเลิกได้จริง 3) ด้านกระบวนการ: กลยุทธ์ในการชวนเลิกบุหรี่ของ อสม. ใช้วิธีการหักดิบ ส่วนเจ้าหน้าที่ในคลินิกเลิกบุหรี่จะมีกระบวนการช่วยเลิกบุหรี่หลายรูปแบบ สำหรับการพัฒนาศักยภาพ อสม.ด้านการช่วยเลิกบุหรี่มีการอบรมเพิ่มพูนทักษะไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ การบันทึกข้อมูลมีความซ้ำซ้อนกับงานประจำ และบันทึกข้อมูลได้น้อย การเชื่อมโยงการทำงานกับภาคเครือข่ายยังเป็นการทำงานแยกส่วน ไม่บูรณาการกิจกรรมและข้อมูลต่าง ๆ นอกจากนี้ ขาดกระบวนการติดตามประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ ส่งผลให้ความตั้งใจในการดำเนินงานในระดับพื้นที่มีน้อย และเจ้าหน้าที่ยังไม่เห็นความสำคัญของปัญหาการบริโภคยาสูบ 4) ด้านผลลัพธ์ จังหวัดนครนายกและจังหวัดสระแก้วมีผู้เลิกบุหรี่ได้ต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ทั้งสองจังหวัด อุปสรรคปัญหาในการดำเนินงานส่วนใหญ่คือ การบันทึกข้อมูลที่มีความซ้ำซ้อนและข้อมูลในระบบไม่สามารถเชื่อมโยงกับโครงการได้ นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ยังขาดทักษะในการช่วยเลิกบุหรี่ รวมไปถึงในระดับพื้นที่ที่ขาดการสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ ซึ่งส่งผลต่อการดำเนินโครงการได้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ คือ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย: ควรบูรณาการโครงการ 3 ล้าน 3 ปี

เลิกบุหรีทั่วไทย เทิดไท้องค์ราชัน กับงานควบคุมการบริโภคยาสูบและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งเป็นงานหลัก และกำหนดให้เป็นตัวชี้วัดที่สำคัญของกลุ่มงานที่รับผิดชอบ โดยกระทรวงสาธารณสุขสั่งการมาจากส่วนกลางและสำนักงานสาธารณสุขเป็นเจ้าภาพในระดับจังหวัด 2) ข้อเสนอเชิงบริหาร: สร้างกลไกการทำงานในพื้นที่และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน วัด ประชาชน ชาวบ้าน องค์กรภาคเอกชนต่าง ๆ ให้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมในชุมชนตั้งแต่แรกเริ่ม เพื่อเกิดการประสานพลังการเข้าร่วมกิจกรรม การเก็บข้อมูล การสนับสนุนทรัพยากร องค์ความรู้ต่าง ๆ และการขับเคลื่อนในแนวราบ รวมถึงการมีนิเทศ ติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ 3) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ: ควรเลือกพื้นที่เป็นต้นแบบในการทำงานและรวมพลังสร้างความสำเร็จให้เห็นเป็นรูปธรรม มีการ อสม. ต้นแบบในการทำงานเป็นจิตอาสาเป็นแกนนำในการดำเนินโครงการฯ ในระดับชุมชนและต้องทำความเข้าใจถึงบทบาทของ อสม.อย่างชัดเจน โดยมีการพัฒนาศักยภาพของแกนนำในด้านการช่วยเลิกบุหรีเพิ่มเติมให้ อสม. เกิดความมั่นใจ เนื่องจากการทำงานเรื่องบุหรีต้องเข้าหาผู้นำชุมชน ต้องมีความอ่อนน้อมและยืดหยุ่นสูง ควรสร้างความเข้าใจและกำหนดมาตรการในชุมชนร่วมกันมากกว่าการใช้กฎหมายเข้าไปจัดการในชุมชนและควรชักชวนคนในชุมชนมาร่วมกิจกรรมพัฒนาไปด้วยกัน

อดิศร ศักดิ์สูง และคณะ (2561) ทำการศึกษาเรื่อง การประเมินผลโครงการตามนโยบาย 3 ล้าน 3 ปี เลิกบุหรีทั่วไทย เทิดไท้องค์ราชัน กรณีศึกษาเชิงพื้นที่จังหวัดสงขลาและจังหวัดสตูล พบว่า 1) กลุ่มตัวแทนผู้บริหารจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ และผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมีผลการประเมินการดำเนินงานโครงการฯ ได้แก่ ความสอดคล้องของวัตถุประสงค์กับเป้าหมาย โครงการ งบประมาณ การควบคุมบริหารโครงการ การประเมินความพึงพอใจและความคิดเห็น ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่จังหวัดสตูล มีผลการประเมินการดำเนินงานโครงการฯ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) กลุ่มตัวแทนผู้ให้บริการจากเจ้าหน้าที่สังกัดโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มีผลการประเมินการดำเนินงานโครงการฯ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เช่นเดียวกับจังหวัดสตูลที่มีผลการประเมินการดำเนินงานโครงการฯ อยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน 3) กลุ่มประชาชนที่สมัครเข้าร่วมโครงการฯ พบว่า ผลการประเมินการดำเนินงานในพื้นที่จังหวัดสงขลา ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่ผลประเมินการดำเนินงานโครงการในพื้นที่จังหวัดสตูล ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะคือ 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในลักษณะของภาคีเครือข่ายด้านสุขภาพในพื้นที่ควรตระหนักในบทบาทภายใต้โครงการทั้งในแนวราบและแนวตั้งด้วยความยืดหยุ่นให้มากขึ้น ซึ่งนอกเหนือจากการปฏิบัติตามสายบังคับบัญชาแล้วควรเพิ่มบทบาทขององค์กรอื่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการด้วย 2) ควรสร้างความรู้ความเข้าใจเพื่อลดข้อผิดพลาดเกี่ยวกับการดำเนินงานในโครงการอย่างชัดเจนแก่เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการรวมทั้งประชาชนที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการผ่านการประชาสัมพันธ์ข่าวสารความเคลื่อนไหวให้ทราบอย่างต่อเนื่อง 3) ควรกระจายกำลังคนให้เหมาะสมกับภาระงานรับผิดชอบที่เพิ่มขึ้นของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ เช่น จัดสรรกำลังคนให้สอดคล้องกับปริมาณงาน การกำหนดพื้นที่รับผิดชอบและให้บริการกับประชาชนโดยคำนึงถึงความจำเป็นและความเหมาะสม รวมทั้งการกระจายงบประมาณที่ให้ความรวดเร็วจึงจะเกิดประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

เกษแก้ว เสียงเพราะ, ปะกาศิต ทอนช่วย, นิศาตร์น อุตตะมะ, และสายฝน ผุดผ่อง (2561) ทำการศึกษาเรื่อง การประเมินเพื่อพัฒนาการดำเนินงานตามนโยบาย 3 ล้าน 3 ปี เลิกบุหรีทั่วไทย เทิดไท้องค์ราชัน ของภาคเหนือ: กรณีศึกษาเชิงพื้นที่ในจังหวัดพะเยาและจังหวัดน่าน พบว่า ผลการประเมิน

โครงการฯ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต กลุ่มผู้ให้บริการคือ อาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และกลุ่มประชาชนที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการฯ ในจังหวัดพะเยาและจังหวัดน่าน ส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง และเห็นด้วยกับการดำเนินกิจกรรมรณรงค์และขับเคลื่อน ให้ประชาชนเห็นความสำคัญของผลกระทบจากการสูบบุหรี่ และความสูญเสียทั้งโดยตรงและทางอ้อม นำไปสู่การเลิกสูบบุหรี่และการปฏิบัติเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพที่ดีมากขึ้น ด้านผลลัพธ์ของโครงการ พบว่า ส่วนใหญ่ระบุว่าผู้เข้าร่วมโครงการสามารถเลิกได้สำเร็จอยู่ในระดับปานกลางเมื่อเทียบกับจำนวน ผู้เข้าร่วมโครงการทั้งหมด ด้านการรับรู้เกี่ยวกับการดำเนินโครงการฯ และพิษภัยของบุหรี่ ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการจัดการตนเอง และทักษะการสื่อสารของอสม. และประชาชนที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการฯ ในจังหวัด พะเยาและจังหวัดน่าน พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง และส่วนใหญ่เห็นด้วยกับโครงการกิจกรรม รณรงค์มุ่งให้ข้อมูลเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะคือ 1) สร้างรูปแบบการขับเคลื่อนโดยการให้มีส่วนร่วมของประชาชนและทุกภาคส่วน เช่น บ้าน วัด โรงเรียน 2) สร้างองค์ความรู้ให้กับประชาชน หน่วยงานต่าง ๆ หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น การอบรมให้ ความรู้ การจัดเวทีสัมมนาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผู้ที่ประสบความสำเร็จในการเลิกสูบบุหรี่ 3) การจัดกิจกรรม สร้างกระแสรณรงค์อย่างหลากหลาย เช่น การแจกสื่อประชาสัมพันธ์ผ่านช่องสังคมออนไลน์มากขึ้น การจัด นิทรรศการสอดแทรกตามเทศกาล เช่น วัน อสม. วันงดสูบบุหรี่โลก วันสำคัญทางศาสนา การเดินขบวนรณรงค์ เป็นต้น อย่างต่อเนื่อง 4) การสร้างแรงจูงใจ เช่น การให้ของขวัญหรือรางวัลสำหรับผู้ที่มีส่วนในการ ประชาสัมพันธ์ ชักชวนประชาชนให้เข้าร่วมโครงการฯ และสามารถเลิกบุหรี่ได้อย่างถาวร 5) การสร้างรูปแบบ การบริหารจัดการของหน่วยงานต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ เช่น มีคณะกรรมการในการขับเคลื่อนในแต่ละจังหวัด มีการประชุม มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง 6) มีการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบในทุกหน่วยงานและ ภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อการส่งเสริมในส่วนที่ดีให้ดียิ่งขึ้นไป หรือปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังบกพร่องไม่มี ประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

กล่าวโดยสรุป จากผลการประเมินโครงการในแต่ละพื้นที่ของประเทศ ทำให้ได้มาซึ่งข้อเสนอ แนวทางการพัฒนาโครงการรณรงค์เลิกบุหรี่ดังต่อไปนี้

1. กระทรวงสาธารณสุขควรมีการบูรณาการโครงการ 3 ล้าน 3 ปี เลิกบุหรี่ทั่วไทย เทิดไท้องค์ราชัน กับงานควบคุมการบริโภคยาสูบและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยส่งการมาจากส่วนกลางและสำนักงาน สาธารณสุขเป็นเจ้าภาพในระดับจังหวัดเพื่อให้การจัดทำกิจกรรมเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีแนวทาง ในการดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน

2. ควรมีการประชาสัมพันธ์โครงการฯ อย่างต่อเนื่อง และจัดกิจกรรมสร้างกระแสรณรงค์ใน หลากหลายช่องทาง อาทิ การประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้นผ่านวิทยุ โทรทัศน์ และสื่อสังคมออนไลน์ รวมถึงการจัด นิทรรศการสอดแทรกตามเทศกาลหรือวันสำคัญ อาทิ วันงดสูบบุหรี่โลก วันสำคัญทางศาสนา หรือการจัด กิจกรรมเดินขบวนรณรงค์อย่างต่อเนื่อง

3. ควรมีการสื่อสารให้เข้าใจตรงกันระหว่างผู้รับผิดชอบหลักกับเจ้าของโครงการเพื่อให้การ ทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และสร้างความรู้ความเข้าใจเพื่อลดข้อผิดพลาดเกี่ยวกับการดำเนินงานให้แก่ เจ้าหน้าที่ รวมทั้งสร้างองค์ความรู้ให้กับประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องโดยหลากหลายวิธีดำเนินการ อาทิ การอบรม จัดเวทีสัมมนา และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

4. สร้างกลไกการทำงานในพื้นที่และภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ให้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมให้มากขึ้น เพื่อเกิดการประสานพลังการเข้าร่วมกิจกรรม การเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การสนับสนุนทรัพยากร และองค์ความรู้ต่าง ๆ ซึ่งนอกเหนือจากสายบังคับบัญชาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้ว ควรเพิ่มบทบาทขององค์กรอื่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการด้วย อาทิ บ้าน วัด โรงเรียน และหน่วยงานจากภาคเอกชน

5. ควรสร้างแรงจูงใจ ให้กำลังใจให้กับผู้ที่เข้าร่วมโครงการฯ เพื่อลดแรงกดดันในการลด ละ เลิก บุหรี่ อาทิ การให้ของขวัญหรือรางวัลสำหรับผู้ที่มีส่วนช่วยในการประชาสัมพันธ์ ชักชวนประชาชนให้เข้าร่วมโครงการ และสามารถเลิกบุหรี่ได้อย่างถาวร ทั้งควรมีการปลูกฝัง สร้างจิตสำนึก อบรมให้ความรู้อย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับพิษภัยบุหรี่ให้แก่เยาวชนเพื่อประโยชน์ด้านการขยายผลต่อไปถึงครอบครัวที่มีคนสูบบุหรี่

6. ควรมีการกำหนด/คัดเลือกพื้นที่ดำเนินงานซึ่งใช้สำหรับเป็นต้นแบบในการทำงานและรวมพลังสร้างความสำเร็จให้เห็นเป็นรูปธรรม และสร้างศักยภาพกำลังคนให้กับ อสม. หรือแกนนำในการช่วยให้คนเลิกสูบบุหรี่ เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจในการทำงานร่วมกับชุมชน และกระจายกำลังคนให้เหมาะสมกับภาระงานที่รับผิดชอบ รวมถึงมีการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและมีการติดตามประเมินผลเพื่อการส่งเสริมหรือปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังบกพร่องให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาผลการประเมินโครงการในแต่ละพื้นที่ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้เรียบเรียงมีความเห็นว่า โครงการ 3 ล้าน 3 ปี เลิกบุหรี่ทั่วไทย เทิดไท้องค์ราชัน เป็นนโยบายและยุทธศาสตร์การควบคุมการบริโภคยาสูบในประเทศไทยอีกรูปแบบหนึ่งที่ถูกนำมาบรรจุใน ควบคุม และจำกัดผลิตภัณฑ์ยาสูบที่สามารถใช้เป็นกลไกสำหรับการขับเคลื่อนนโยบายแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ด้านสาธารณสุข (พ.ศ. 2560–2579) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาความเป็นเลิศด้านสุขภาพของประชาชนใน 4 ด้านที่สำคัญของกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งประกอบด้วย 1) ส่งเสริมสุขภาพและความป้องกันโรคเป็นเลิศ (Prevention & Promotion Excellence) 2) บริการเป็นเลิศ (Service Excellence) 3) บุคลากรเป็นเลิศ (People Excellence) และ 4) บริหารจัดการเป็นเลิศด้วยธรรมาภิบาล (Governance Excellence) ทั้งนี้เนื่องจาก ผลการดำเนินงานโครงการ 3 ล้าน 3 ปี เลิกบุหรี่ทั่วไทย เทิดไท้องค์ราชัน ระหว่างปี 2560–2562 จากระบบคลังข้อมูลสุขภาพ (Health Data Center: HDC) ของกระทรวงสาธารณสุข ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2562 พบว่า มีจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการฯ สะสม 2,817,783 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 115.29 ของจำนวนเป้าหมายรวม และมีจำนวนผู้ที่เลิกบุหรี่ได้ 6 เดือนขึ้นไปจำนวน 147,207 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 6.02 ของจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการฯ ทั้งหมด ซึ่งนับได้ว่าโครงการดังกล่าวเป็นโครงการที่เหมาะสมต่อการนำไปใช้เป็นเครื่องมือช่วยให้คนลด ละ เลิกบุหรี่ได้อย่างประสบความสำเร็จ โดยมีหลายหน่วยงานที่รณรงค์ การเลิกสูบบุหรี่ได้นำโครงการในลักษณะเดียวกันไปใช้ขับเคลื่อนในพื้นที่ อาทิ โครงการคลินิกอดบุหรี่ โครงการโรงเรียนปลอดบุหรี่ อย่างไรก็ตาม เพื่อประสิทธิภาพการดำเนินงานเพื่อการเลิกบุหรี่ ภาครัฐควรมีการใช้มาตรการที่เกี่ยวข้อง อาทิ มาตรการทางกฎหมาย มาตรการทางภาษี และมาตรการทางสังคม ควบคู่ไปกับการรณรงค์ให้เลิกบุหรี่อย่างจริงจัง เพื่อสร้างความตื่นตัวและให้เกิดค่านิยมที่ไม่สูบบุหรี่ขึ้น อีกทั้งควรเร่งการสื่อสารกับประชาชนให้มีความรู้ความเข้าใจ และตระหนักถึงพิษภัยจากบุหรี่และควันบุหรี่ โดยรณรงค์ผ่านช่องทางต่าง ๆ อาทิ สื่อสังคมออนไลน์ หรือแอปพลิเคชัน เพื่อให้เด็กและเยาวชน ในฐานะเป็นกลุ่มเปราะบาง เพื่อไม่ให้เข็มนักสูบหน้าใหม่ ให้มีความรู้เท่าทันถึงโทษและพิษภัยของบุหรี่ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ด้านลดความเสียหายของการติดบุหรี่ และการเกิดโรคต่าง ๆ ตามมา อันจะส่งผลให้ประเทศไทยเป็น “สังคมปลอดบุหรี่” อย่างแท้จริงได้ต่อไป

บรรณานุกรม

- กระทรวงสาธารณสุข. (30 มิถุนายน 2562). ร้อยละผู้เข้าร่วมโครงการฯ และเลิกบุหรี่ได้ 6 เดือน
ปีงบประมาณ 2562. สืบค้น 17 มิถุนายน 2562 จาก https://hdcservice.moph.go.th/hdc/reports/report.php?source=pformatted/format1.php&cat_id=06b9ffbd9fa83f29fef3a7e7ba8119d6&id=144516f0_ea0e6c233042766d4d5adea3
- กระทรวงสาธารณสุข, สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, กองยุทธศาสตร์และแผนงาน. (2561).
แผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ด้านสาธารณสุข (พ.ศ. 2560–2579) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2561). กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- เกษแก้ว เสียงเพราะ, ปะกาศิต ทอนช่วย, นิศารัตน์ อุตตะมะ, และสายฝน ผุดผ่อง. (2561). การประเมิน
เพื่อพัฒนาการดำเนินงานตามนโยบาย 3 ล้าน 3 ปี เลิกบุหรี่ทั่วไทย เทิดไท้องค์ราชัน ของ
ภาคเหนือ: กรณีศึกษาเชิงพื้นที่ในจังหวัดพะเยาและจังหวัดน่าน. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและจัดการ
 ความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ (ศจย.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- โครงการ 3 ล้าน 3 ปี เลิกบุหรี่ทั่วไทย เทิดไท้องค์ราชัน: 1 ในโครงการร่วมน้อมรำลึกถึงพระมหา
 กรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช. (ม.ป.ป.). **ความเป็นมาของ**
โครงการ. สืบค้น 17 มิถุนายน 2562 จาก <http://www.quitforking.com/pages/view/history>
- นงนุช แยมวงค์, อติชศร แยมวงค์, สุขภูพจน์ พรศรี, และ ปานปิยวรรณ วงศ์แสนสี. (2561). การประเมิน
ประสิทธิผลการดำเนินโครงการ 3 ล้าน 3 ปี เลิกบุหรี่ทั่วไทย เทิดไท้องค์ราชันของจังหวัด
นครนายกและจังหวัดสระแก้ว. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ (ศจย.)
 และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- วารินษฐ์ ลำไย, และ เชษฐ รัชดาพรธนาธิกุล. (2561). การประเมินเพื่อพัฒนาการดำเนินงานตามนโยบาย
โครงการ 3 ล้าน 3 ปี เลิกบุหรี่ทั่วไทยเทิดไท้องค์ราชัน ระดับพื้นที่ : กรณีศึกษาในจังหวัด
สมุทรสาครและเพชรบุรี. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ (ศจย.) และ
 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- อติศร ศักดิ์สูง และคณะ. (2561). การประเมินผลโครงการตามนโยบาย 3 ล้าน 3 ปี เลิกบุหรี่ทั่วไทย เทิดไ
ท้องค์ราชัน กรณีศึกษาเชิงพื้นที่จังหวัดสงขลาและจังหวัดสตูล. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและจัดการ
 ความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ (ศจย.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- ภาพอ้างอิง
- ห้ามสูบบุหรี่**. (ม.ป.ป.). สืบค้น 28 มิถุนายน 2562 จาก <https://pixabay.com/th/illustrations/ห้ามสูบบุหรี่-ขอบคุณ-หยุดสูบบุหรี่-1428160/>

งานวิจัยและพัฒนา

ปัจจัยเชิงเหตุและผลความร่วมมือกับภาครัฐขององค์กรชุมชนในการลด ความรุนแรงสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

วิจัยโดย *เฉลิมศักดิ์ บุญนำ*

เรียบเรียงโดย *นาริลักษณ์ ศิริวรรณ*

ที่มา: ชายแดนภาคใต้. โดยข่าวสด, (2559), www.khaosod.co.th/around-thailand/news_35318

ในทศวรรษที่ผ่านมาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ความรุนแรงในสถานการณ์ความไม่สงบ ซึ่งภาครัฐยังไม่สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาได้อย่างชัดเจน เนื่องจากเหตุการณ์ยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและยาวนาน สร้างความหวาดกลัวให้กับประชาชน ซึ่งภาครัฐได้พยายามในการแก้ไขปัญหาโดยกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ มาตรการ และมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาขับเคลื่อนในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ตลอดจนได้จัดตั้งหน่วยงานที่เป็นสถาบันและองค์กรเฉพาะกิจขึ้นมาตั้งแต่ พ.ศ. 2543 ศูนย์อำนวยการบริหาร จัดการชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) หรือศูนย์อำนวยการยุทธศาสตร์สันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อเป็น หน่วยงานเฉพาะกิจที่ทำงานแก้ไขปัญหาแต่ไม่สามารถคลี่คลายปัญหาได้ สอดคล้องกับกองวิจัยและพัฒนา สำนักงานแผนงานและงบประมาณ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เสนอว่า ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่สามารถ แก้ไขปัญหาเชิงเดียวจากหน่วยหนึ่งหน่วยใดเพียงหน่วยเดียว เพราะสภาพปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้มี รูปแบบปัญหาเชิงซ้อนที่แตกต่างจากพื้นที่ทางสังคม วัฒนธรรม ศาสนา และภาษา ดังนั้น การปฏิบัติตาม แนวทาง มาตรการ หรือโครงการต่าง ๆ ที่กำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจรับผิดชอบพื้นที่สถานีตำรวจที่เกิด เหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ปฏิบัติตามจะเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการป้องกันและแก้ไข

ปัญหาในภาพรวม และปัญหาในพื้นที่ความไม่สงบนั้นให้ความสำคัญเกี่ยวข้องกับความแตกต่างทางด้านอัตลักษณ์ของประชาชนในจังหวัดภาคใต้

ตัวแปรสำคัญในการแก้ปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้คือ กระบวนการที่เกิดจากพลังของภาคประชาชนในพื้นที่ซึ่งควรจะได้รับ การส่งเสริมให้มีบทบาทเป็นตัวกลาง และ “พื้นที่กลาง” ในกระบวนการสันติภาพ ทั้งนี้ ในระยะหลังของความพยายามเพื่อลดความรุนแรงได้ผลโดยอาศัยภาคประชาชนในพื้นที่สร้างความร่วมมืออย่างรอบด้านเพื่อบรรเทาความรุนแรงจากการดำเนินมาตรการวิธีการต่าง ๆ ด้วยแนวทางสันติภาพจากความไว้วางใจกัน โดยองค์กรชุมชนและภาครัฐร่วมปรึกษาหารือในการวางแผนขับเคลื่อนการทำงานดังกล่าว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาสภาพความร่วมมือขององค์กรชุมชนกับภาครัฐเพื่อลดความรุนแรงสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
2. ศึกษาปัจจัยเชิงเหตุและผลความร่วมมือกับภาครัฐขององค์กรชุมชนในการลดความรุนแรงสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีการศึกษาวิจัย

การศึกษาคั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน โดยออกแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Sequential Design) ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาสภาพความร่วมมือกับภาครัฐขององค์กรชุมชนในการลดความรุนแรงสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักคือ องค์กรชุมชนในเขตเมืองและชนบท จำนวน 16 คน ด้วยเครื่องมือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง
2. การศึกษาปัจจัยเชิงเหตุและผลในความร่วมมือกับภาครัฐขององค์กรชุมชนในการลดความรุนแรงสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้นำ กรรมการหรือสมาชิกกลุ่มผู้ได้รับมอบหมายจากตัวแทนองค์กร ชุมชนจากการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย จำนวน 200 คน ใช้แบบสอบถามและนำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป
3. ตรวจสอบยืนยันปัจจัยเชิงเหตุและผลความร่วมมือกับภาครัฐขององค์กรชุมชนในการลดความรุนแรงสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 10 คน จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยใช้แนวคำถามกึ่งโครงสร้างและทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการศึกษา

1. การศึกษาสภาพความร่วมมือขององค์กรชุมชนกับภาครัฐในการลดระดับความรุนแรงสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ใช้วิธีการและกระบวนการสันติภาพด้วยการพูดคุยเจรจาและปฏิบัติงานร่วมกันโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ องค์กรชุมชน และประชาชนในพื้นที่ มีการรวมกลุ่มเป็นองค์กรพัฒนาอาชีพตามคำแนะนำของพัฒนาชุมชน การฝึกอบรมอาชีพให้กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มถักทอศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐมาส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงไก่ เลี้ยงปลาเพื่อสร้างรายได้และ

อาชีพเสริมจากการสนับสนุนช่วยเหลือจากภาครัฐ สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อความร่วมมือกับภาครัฐขององค์กรชุมชนในการลดความรุนแรงสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสงขลา ใน 4 อำเภอคือ จะนะ นาทวี เทพา และสะบ้าย้อย) พบว่า

1) ปัจจัยการลดความรุนแรง จากความร่วมมือกับภาครัฐขององค์กรชุมชนเป็นความคาดหวังที่จะสามารถลดความรุนแรงในสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้โดยการดำเนินงานของกลไกภาครัฐคือ องค์กรชุมชนและกลุ่มภาคประชาชน

2) ปัจจัยความไว้วางใจขององค์กรชุมชนกับภาครัฐในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมและภาษา ดังนั้น ในการแก้ไขปัญหาจำเป็นต้องมีความไว้วางใจกัน มีความเชื่อมั่นต่อกันในการทำงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน

3) ปัจจัยการสื่อสารขององค์กรชุมชนกับภาครัฐ จากการศึกษาพบว่า องค์กรชุมชนสื่อสารกับภาครัฐในทุกรูปแบบ โดยใช้สื่อกระแสหลักที่ง่าย สะดวก รวดเร็ว เพื่อสร้างความเข้าใจในกระบวนการถ่ายทอดข้อมูลสร้างความเคลื่อนไหว ระดมพลัง ทำความเข้าใจกับทุกภาคส่วนจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างแท้จริง ด้วยการใช้อำนาจ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจากบุคคลส่งผลให้เกิดความเชื่อถือในข้อมูลข่าวสารได้อย่างมาก สามารถโน้มน้าวใจได้ดีและเกิดสัมฤทธิ์ผลได้อย่างชัดเจน

4) ปัจจัยการมีส่วนร่วมในกระบวนการสันติภาพ โดยการใช้ “กระบวนการอิสลามจากการขับเคลื่อนความร่วมมือบนฐานหลักปฏิบัติของมุสลิมอันเป็นวัฒนธรรมของท้องถิ่น” จึงเป็นแนวทางสำคัญเพื่อให้เกิดความเข้าใจ สร้างความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างยั่งยืน

5) ปัจจัยการบริหารจัดการองค์กรชุมชน ซึ่งต้องเริ่มต้นในการบริหารจัดการคน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ อย่างไรก็ตาม ต้องมีการคัดเลือกวิธีการใช้ทรัพยากรดังกล่าวให้เกิดประสิทธิภาพ และความคุ้มค่า ตลอดจนมีระบบติดตาม ประเมินผลความสำเร็จจากการใช้ทรัพยากรด้วย

6) ปัจจัยการแสดงออกเชิงข้อเสนออัตลักษณ์ อัตลักษณ์เป็นลักษณะการประพฤติปฏิบัติงานของผู้นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งใช้ภาษามลายูในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ การดำเนินนโยบายของภาครัฐเพื่อแก้ไขปัญหาสถานการณ์ชายแดนภาคใต้ อาจพบปัญหาอุปสรรคจากการสื่อสารในพื้นที่ได้

7) ปัจจัยความเหมาะสมของนโยบาย เนื่องจากประชาชนขาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาสถานการณ์ชายแดนภาคใต้ โดยปัจจุบันได้มีการสร้างความร่วมมือจากรัฐบาล องค์กร ชุมชนและประชาชน ซึ่งก่อให้เกิดความพึงพอใจของประชาชนในพื้นที่

8) ปัจจัยสภาพโครงสร้างทางสังคม จากการศึกษาพบว่า พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความแตกต่างด้วยสภาพโครงสร้างทางสังคมในด้านต่าง ๆ ได้แก่ (1) สภาพทางการเมืองที่เกิดจากความอ่อนไหวในเรื่องของบุคคล วัฒนธรรมประเพณี (2) สภาพทางเศรษฐกิจตกต่ำ เกิดปัญหาธุรกิจมืดผิดกฎหมาย (3) คุณภาพทางสังคม ในอดีตประชาชนมีความหวาดระแวงจากสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง (4) คุณภาพของการจัดการศึกษา โดยรัฐต้องให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาแบบบูรณาการให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของวิถีชีวิตคนในพื้นที่ (5) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมุ่งให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงละเลยการดูแล อนุรักษ์ พื้นฟู

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งในความเป็นจริงพื้นที่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีแหล่งทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ดี มีความอุดมสมบูรณ์ หากมีการบริหารจัดการที่ดีจะส่งผลให้เกิดความสุขของประชาชนในพื้นที่ได้

2. การศึกษาปัจจัยเชิงเหตุและผลความร่วมมือขององค์กรชุมชนในการลดความรุนแรงของสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จากการศึกษาพบว่า แบบจำลองยังไม่มีผลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และหลังจากการปรับแบบจำลองการวัดดังกล่าวพบว่า แบบจำลองการวัดปัจจัยความร่วมมือขององค์กรชุมชนในการลดระดับความรุนแรงสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดี

3. ผลการตรวจสอบยืนยันปัจจัยเชิงเหตุและผลในความร่วมมือกับภาครัฐขององค์กรชุมชนในการลดความรุนแรงสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และแนวทางการสร้างความร่วมมือมีดังนี้ 1) ปัจจัยที่สนับสนุนความร่วมมือเพื่อลดความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากองค์กรชุมชนภาครัฐ และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง 2) เงื่อนไขที่เสริมสร้างความสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มาจากความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับปฏิบัติ ผู้บริหารระดับสูงที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ผู้นำศาสนา ผู้นำสตรี ผู้นำกลุ่มอาชีพ 3) สาเหตุที่ทำให้ประชาชนเกิดความหวาดระแวงต่อหน่วยงานภาครัฐ เนื่องจากการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องตามวิถีวัฒนธรรมของประชาชนคนมุสลิม และขาดการปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเดียวกันของเจ้าหน้าที่รัฐ 4) องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการลดความรุนแรงในสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และที่สำคัญหน่วยงานภาครัฐต้องเข้าถึงองค์กรชุมชน โดยในแต่ละพื้นที่ที่มีการใช้กระบวนการสอดแทรก เชื่อมโยงความสัมพันธ์ให้เกิดการแก้ไขปัญหาาร่วมกันเพื่อลดความรุนแรงในสถานการณ์ความไม่สงบ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ มีดังนี้ 1) การกำหนดนโยบายเชิงลึกที่เหมาะสม สอดคล้องกับพื้นที่ปัญหา โดยอาศัยพลังของประชาชนในพื้นที่ร่วมเดินหน้า จัดกระบวนการแก้ไขปัญหาในแต่ละสถานการณ์ นำกระบวนการ “พูดคุยสันติภาพ” เพื่อสร้างความเข้าใจและมั่นใจในนโยบายขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหา 2) ควรมีการแต่งตั้งคณะทำงานเฉพาะจัดการปัญหาความรุนแรงความขัดแย้งในสถานการณ์ภาคใต้ 3) สร้างรูปแบบความร่วมมือในทางปฏิบัติที่ชัดเจนในการลดความรุนแรงในสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิธีการ กระบวนการเพื่อสร้างความร่วมมือในการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืนเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนและนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมการจัดตั้งกลไกการทำงานร่วมกันในลักษณะเชิงบูรณาการ และการศึกษาวิจัยกลุ่มเด็ก เยาวชนและสตรี เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนปัญหาในมุมมองที่แตกต่างเพื่อให้ได้แนวทางแก้ปัญหาในเรื่องการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนระยะยาว

ความคิดเห็นของผู้เรียบเรียงบทความวิจัย

สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาที่สะสมมายาวนานและส่งผลกระทบต่อการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมอย่างมาก อาทิ ปัญหาการค้าผลผลิตทางการเกษตร ส่งผลให้เศรษฐกิจตกต่ำ ปัญหาการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐไม่มีประสิทธิภาพ มีการเลือกปฏิบัติและการกระทำไม่ยุติต่อ

ประชาชน ปัญหาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่ได้มาตรฐาน และขาดโอกาสทางการศึกษา ปัญหาการแก้ไข ปัญหาของภาครัฐไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ในพื้นที่ ปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สินของประชาชน ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดจากปัจจัย/เงื่อนไขทั้งในระดับบุคคล โครงสร้างและวัฒนธรรมที่ซับซ้อน ทั้งนี้ รัฐบาลได้มีความพยายามในการกำหนดและดำเนินนโยบายการบริหารและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้มาโดยตลอด และมีการปรับเปลี่ยนแนวทางแก้ไขให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในพื้นที่มากยิ่งขึ้น ปรับกลไกการบริหารให้มีเอกภาพ มีการบูรณาการงบประมาณแผนงานโครงการให้เป็นไปตามนโยบายของภาครัฐ ตลอดจนการเพิ่มประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่รัฐให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริง

ในอนาคตภาครัฐได้มีการวางแผนทางแก้ไขปัญหาที่ชัดเจน ได้แก่ 1) สร้างความเข้าใจในวิถีชีวิต และความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม รวมทั้งรับรู้ปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่โดยตรง 2) สร้างความเข้าใจแก่องค์กรต่างประเทศเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหายังจังหวัดชายแดนภาคใต้ 3) สร้างกระบวนการพูดคุย เพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งในประเทศและต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง 4) สร้างการรวมตัวของประชาคมอาเซียนในเรื่องของวัฒนธรรม ทรัพยากร และเชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ร่วมกัน

บรรณานุกรม

เฉลิมศักดิ์ บุญนำ. (2559). ปัจจัยเชิงเหตุและผลความร่วมมือกับภาครัฐขององค์กรชุมชนในการลดความรุนแรงสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้. สืบค้น 12 พฤศจิกายน 2561 จาก www.kpi.ac.th/ปัจจัยเชิงเหตุและผลความร่วมมือกับภาครัฐขององค์กรชุมชนในการลดความรุนแรงในชายแดนใต้

สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรื. (2560). นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2560-2562. สืบค้น 12 พฤศจิกายน 2561 จาก www.nsc.go.th/ชายแดนภาคใต้%202560-2562.pdf

ภาพอ้างอิง

ชายแดนภาคใต้. (2559). สืบค้น 20 มิถุนายน 2562 จาก https://www.khaosod.co.th/around-thailand/news_35318

การพัฒนาจิตวิญญาณและจริยธรรม ของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัย

วิจัยโดย รองศาสตราจารย์รัตติกรณ์ จงวิศาล และคณะ

เรียบเรียงโดย วิมลรักษ์ ศานติธรรม

ที่มา: *คู่มือนิสิต*. โดย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, (ม.ป.ป.). <http://econ.swu.ac.th/คู่มือนิสิต-class-catalogs/>

ปัจจุบันเป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงและวิกฤตด้านต่าง ๆ ทั้งในระดับโลกและระดับประเทศ สังคมและองค์กรต่าง ๆ มีความต้องการบุคคลที่มีความสามารถในการเปลี่ยนแปลง ปรับตัว พัฒนา และใช้ศักยภาพของตนเองอย่างสูงสุด และต้องการบุคคลที่มีคุณธรรมจริยธรรม มีจิตวิญญาณหรือมีสุขภาวะทางจิตวิญญาณ มีความผาสุก มีภาวะผู้นำที่ดีและรวมถึงมีค่านิยมที่ดี ซึ่งถ้าบุคคลมีปัจจัยเหล่านี้จะช่วยให้ประเทศ สังคม และองค์กรมีการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน

จิตวิญญาณหรือสุขภาวะจิตวิญญาณเป็นปัจจัยที่ได้รับการสนใจจากนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ คนที่มีจิตวิญญาณที่ดีจะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับตนเอง กับผู้อื่น และสังคมหรือสิ่งแวดล้อม จิตวิญญาณเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์หรือมีอิทธิพลต่อปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน เช่น มีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์ มีความสัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเอง มีความสัมพันธ์กับภาวะผู้นำและมีความสำคัญต่อการพัฒนาภาวะผู้นำ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเพิ่มพลังอำนาจ มีความสัมพันธ์ทางลบกับการตั้งใจลาออกของพนักงาน และยังมียุทธศาสตร์ชั้นนำในต่างประเทศที่ได้นำเทคนิคในเรื่องจิตวิญญาณมาใช้เป็นพื้นฐานในการทำงาน ซึ่งจะทำให้มีการพัฒนาผลผลิตสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ในปัจจุบันนอกเหนือจากการส่งเสริมให้บุคคลมีสุขภาพที่ดี โดยให้มีการพัฒนาด้านสุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต และสุขภาพสังคมแล้ว ได้มีความสนใจและตระหนักในความสำคัญที่จะส่งเสริมให้บุคคลมีการพัฒนาจิตวิญญาณหรือสุขภาวะทางจิตวิญญาณ เพื่อให้บุคคลได้พัฒนาตนเองอย่างสมบูรณ์ และได้ใช้ศักยภาพของตนเองอย่างสูงสุด มีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งจะส่งผลดีต่อตนเอง ต่อสังคม และต่อโลกด้วย

สถาบันอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยเป็นสถาบันทางสังคมหนึ่งที่มีภารกิจหลัก คือ การผลิต และพัฒนากำลังคนระดับกลางและระดับสูง บทบาทสำคัญยิ่งของสถาบันอุดมศึกษาจึงกล่าวได้ว่า เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) หรือเป็นองค์การขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงของสังคม เพื่อที่จะนำประเทศไปสู่สังคมที่พึงปรารถนา ซึ่งในที่ประชุมระดับโลกด้านการอุดมศึกษา ในปี 2009 ณ สำนักงานใหญ่ของ UNESCO กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ได้มีความเห็นสรุปร่วมกันว่า การอุดมศึกษามีความสำคัญต่อการสร้างพื้นฐานการวิจัยและนวัตกรรม ซึ่งเป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญในการฟื้นฟูและพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และพบว่าหน้าที่ของอุดมศึกษาไม่เพียงแต่ผลิตคนสู่ตลาดแรงงานเท่านั้น แต่ยังต้องผลิตพลเมืองโลกที่มีความรับผิดชอบและมีจริยธรรมด้วย ดังนั้น หากสถาบันอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยสามารถผลิตและพัฒนาบัณฑิตที่นอกจากมีความรู้ความสามารถแล้ว ยังเป็นบุคคลที่มีจิตวิญญาณรวมถึงมีจริยธรรม ซึ่งจะเป็นการช่วยพัฒนานิสิตนักศึกษาให้เป็นบัณฑิตที่สมบูรณ์และมีความพร้อมที่จะออกไปทำงาน ไปช่วยพัฒนาองค์การ ชุมชน สังคม และประเทศต่อไป คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการพัฒนาจิตวิญญาณและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัย ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้จะทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาจิตวิญญาณ และจริยธรรม โดยการพัฒนาเป็นหลักสูตรและคู่มือฝึกอบรมจิตวิญญาณและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาจิตวิญญาณและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยทั้งในปัจจุบันและในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับจิตวิญญาณและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยที่ควรพัฒนา และเสนอแนวทางใหม่ในการพัฒนาจิตวิญญาณและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยโดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)
2. ทดลองนำแนวทางใหม่ในการพัฒนาจิตวิญญาณและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยไปใช้และศึกษาผลของการพัฒนาจิตวิญญาณและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา มหาวิทยาลัยโดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) นำผลการศึกษาที่ได้มาปรับปรุงและสรุป เป็นหลักสูตรและคู่มือการพัฒนาจิตวิญญาณและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

โครงการวิจัยดังกล่าวใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และเพื่อทดลองนำแนวทางใหม่ในการพัฒนาจิตวิญญาณและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยไปใช้ และศึกษาผลของการพัฒนาจิตวิญญาณและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยโดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า ประสพการณ์ของการเข้าร่วมกิจกรรมตามหลักสูตรสามารถพัฒนาการเห็นคุณค่าของตนเองให้เพิ่มขึ้นได้ กิจกรรมเช่น Intuitive Writing และกิจกรรมสุนทรียสนทนา เสนอกระบวนการที่ให้ผู้เรียนรู้ได้มีสติทบทวนเรื่องราวในอดีตของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพิจารณาในข้อจำกัดหรือจุดอ่อนของตนเองซึ่งในอดีตที่ผ่านมาที่อาจคุกคามมโนทัศน์เกี่ยวกับตนเอง (Self-Concept) ไปในทิศทางลบ ประกอบกับการแบ่งปันเรื่องดังกล่าวกับเพื่อนคนอื่น ๆ เป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนได้ยืนยันในคุณค่าของตนเอง (Self-Affirmation) ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Coholic (2005) ที่นำการพัฒนาจิตวิญญาณมาใช้พัฒนาบุคคลที่มีปัญหาเกี่ยวกับการใช้สารเสพติดซึ่งมีระดับการเห็นคุณค่าของตนเองต่ำ กระบวนการที่ใช้

พัฒนา เช่น การฝึกปฏิบัติสติ การเขียนอย่างมีสติ และงานศิลปะสามารถพัฒนาให้การตระหนักรู้ตนเองและความรู้สึกที่ตนเองมี คุณค่าเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ การเห็นคุณค่าของผู้อื่นถือเป็นค่านิยมเชิงจิตวิญญาณที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นสอดคล้องกับ Kouzes & Posner (1999) เสนอว่าการที่บุคคลฝึกปฏิบัติที่จะยอมรับและชมเชยผู้อื่นว่าเป็นส่วนสำคัญของความสำเร็จของกลุ่ม เขาได้นำเสนอวิธีการฝึกปฏิบัติที่เรียกว่า การให้กำลังใจ (Encouraging the Heart) สำหรับการฝึกเป็นผู้นำที่ดี โดยพยายามเน้นความสำคัญของกระบวนการใส่ใจและยอมรับผู้อื่น เช่นเดียวกันกับกิจกรรมในหลักสูตรนี้ที่มุ่งให้เทคนิคที่ให้กลุ่มของผู้เรียนรู้ได้ใส่ใจในเรื่องราวของเพื่อน การสื่อสารทางบวกที่เป็นสัญญาณถึงการยอมรับในมุมมองของผู้อื่น และการเห็นคุณค่าของการกระทำของเพื่อน ตัวอย่างของกิจกรรม ได้แก่ สุนทรียสนทนา กิจกรรมสายธารชีวิต และการฟังอย่างลึกซึ้ง เป็นต้น

นอกจากนี้ การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นเป็นการเชื่อมโยงทางจิตวิญญาณในมิติหนึ่งที่มีความสำคัญของการพัฒนาจิตวิญญาณโดยรวมของบุคคล ผลการวิจัยพบว่ากิจกรรมที่มุ่งเน้นการเชื่อมโยงประสบการณ์ของบุคคลกับประสบการณ์ของบุคคลอื่นตามเทคนิคของจิตตปัญญาศึกษา เช่น กิจกรรมจับคู่วาดภาพ กิจกรรม Dialogue และกิจกรรมไฟแห่งความเข้าใจ สามารถทำให้สัมพันธภาพระหว่างบุคคลเพิ่มขึ้นได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hanley, Warner, & Garland (2015) ที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ฝึกพัฒนาตนเองตามแนวจิตตปัญญาอย่างสม่ำเสมอมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของความผาสุกทางจิตใจมากกว่ากลุ่มที่ไม่สนใจฝึก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยเชิงทดลองของ Jones and Hansen (2015) ที่พบว่า การฝึกสติโดยให้ฝึกปฏิบัติ สสำรวจตนเองและการฝึกทักษะในการกำกับอารมณ์สามารถลดความไวต่อการกระตุ้นเร้าจากสังคม (Social Sensitivity) ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของความบกพร่องทางทักษะทางสังคมได้ นอกจากนี้ การฝึกปฏิบัติตามแนว Dialectical Behavioral Therapy ซึ่งประกอบด้วยการฝึกสร้างสติ การฝึกสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล การฝึกจัดการอารมณ์ การฝึกอดทนต่อความทุกข์ยาก (Distress Tolerance) มีความสำคัญต่อกระบวนการสื่อสารแบบสนับสนุนระหว่างบุคคล (Supportive Communication) สามารถลดความบกพร่องในการแก้ไขปัญหาจากการสื่อสาร (Dysfunctional Communicative coping) และเพิ่มการประเมินสถานการณ์ในแง่บวกมากขึ้น (Positive Reappraisal)

ผลการวิจัยยังพบอีกว่า นิสิตนักศึกษาที่เข้าร่วมการพัฒนาสามารถเชื่อมโยงตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อมได้ ประเมินผลได้จากความรับผิดชอบต่อตนเองและความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น หลังจากเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว ผลการวิจัยที่พบสอดคล้องกับงานวิจัยของ Fredrickson and Anderson (1999) ที่ศึกษาประสบการณ์ของการอยู่ในธรรมชาติที่วิเวกสงบ (Wilderness Experience) กับแรงบันดาลใจทางจิตวิญญาณ (Spiritual Inspiration) ของกลุ่มนักเดินทางผู้หญิง 12 คนที่ชื่นชอบท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดประสบการณ์ทางจิตตปัญญา (Contemplative Experience) มากกว่าฝึกฝนความแข็งแรงทางกาย ผลจากการวิเคราะห์การเขียนบันทึกการเดินทาง การสังเกตพฤติกรรม และการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า การเดินทางและใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติที่เงียบสงบสามารถเพิ่มพูนแรงบันดาลใจทางจิตวิญญาณทั้งประเด็นด้านการพัฒนาการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ตัวอย่างเช่น การสร้างความไว้วางใจและการสนับสนุนทางอารมณ์ การแบ่งปันการเปลี่ยนแปลงในชีวิต และบรรยากาศของการไม่แข่งขันกัน นอกจากนี้ยังส่งผลด้านพัฒนาการการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ เช่น การรู้สึกได้เชื่อมโยงกับธรรมชาติ ความสันโดษ และความท้าทายภายในตนเอง สอดคล้องกับ งานวิจัยของ Mayer and Frantz (2004) ที่พบว่า ลักษณะของคนที่มีความเชื่อมโยงกับธรรมชาติ (Connectedness to Nature) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับกลุ่มพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อธรรมชาติรอบตัว เช่น พฤติกรรมเป็นมิตรกับ

สิ่งแวดล้อม (Ecological Behaviour) การคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม (Environmentalism) และการปรับเปลี่ยนมุมมองที่ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม (Environmental Perspective Taking) เป็นต้น

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาจิตวิญญาณและจริยธรรม โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ จากผลการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. การพัฒนาจิตวิญญาณในหลักสูตรการพัฒนาจิตวิญญาณและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา มหาวิทยาลัยมีเป้าหมายหลักในการพัฒนาให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความสัมพันธ์ที่ดีกับตนเอง หรือการเห็นคุณค่าในตนเอง (Connect to Self) และการพัฒนาให้มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น หรือการเห็นคุณค่าในผู้อื่น (Connect to Others) รวมถึงการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีกับสังคม และสิ่งแวดล้อม (Connect to Social and Environment) และการพัฒนาจริยธรรมมีเป้าหมายหลักในการพัฒนาให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรับผิดชอบที่ดีต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือผู้ที่สนใจในการพัฒนานิสิตนักศึกษา การพัฒนาเยาวชน หรือพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สามารถนำหลักสูตรการพัฒนาจิตวิญญาณและจริยธรรมดังกล่าว ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาบุคคลในด้านจิตวิญญาณและจริยธรรม ทั้งนี้ สามารถนำกิจกรรมในแต่ละโมดูลไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมในบริบทของกลุ่มอื่น ๆ ได้ เช่น บริบทของการศึกษาในระดับ มหาวิทยาลัย วิทยาลัย โรงเรียน ศูนย์ดูแลเยาวชน หรือองค์กรต่าง ๆ เป็นต้น

2. หลักสูตรการพัฒนาจิตวิญญาณและจริยธรรมดังกล่าว ประกอบไปด้วยกิจกรรมที่มีลักษณะเฉพาะ และต้องอาศัยความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ทางด้านจิตวิญญาณหรือจิตตปัญญาศึกษา ดังนั้น ความสำเร็จตามเป้าหมายของการฝึกอบรมขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของกระบวนการ (Facilitators) ซึ่งกระบวนการหรือผู้ที่นำกิจกรรมตามหลักสูตรนี้ไปประยุกต์ใช้ควรมีประสบการณ์ตรงต่อการเรียนรู้ การเดินทาง และการเติบโตทางจิตวิญญาณด้วยตนเอง ผ่านประสบการณ์ของ กระบวนการฝึกปฏิบัติ เช่น การภาวนา การฝึกสมาธิ การเจริญสติ การตระหนักรู้ในตนเอง การไตร่ตรอง การนำกิจกรรมกลุ่ม มีความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละโมดูล สามารถสื่อสารกับกลุ่มนำกิจกรรม ตั้งคำถามและนำการถอดบทเรียน เป็นต้น นอกจากนี้กระบวนการควรมีความเข้าใจในการดำเนินกิจกรรม มีความสั่นไหว กระตือรือร้น และมีความรักความเมตตาต่อผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีการสังเกตสภาวะของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยกระบวนการอาจจะผ่านการฝึกการเป็นกระบวนการ (Training for the Trainer) ในการพัฒนาจิตวิญญาณและจริยธรรมในระดับเบื้องต้น หรือมีประสบการณ์ด้านการจัดการกระบวนการอบรมตามแนว จิตตปัญญาศึกษา ซึ่งจะช่วยให้มีทักษะในการนำกลุ่มและทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้

3. การนำหลักสูตรนี้ไปใช้ผู้จัดหรือกระบวนการควรเริ่มจากการกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม การศึกษาลักษณะเฉพาะของกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรม ความต้องการในการฝึกอบรม และความสามารถในการที่จะเข้ารับการฝึกอบรมตลอดหลักสูตร รวมถึงความคาดหวังของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ผู้จัดหรือกระบวนการอาจจะเลือกหรือปรับกิจกรรมในแต่ละโมดูลให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ ลักษณะเฉพาะของกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรมและบริบทของกลุ่ม รวมถึงอาจจะปรับระยะเวลาหรือช่วงเวลาที่ใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรม นอกเหนือจากนั้นการนำหลักสูตรไปใช้อาจจะเริ่มต้นจากประเด็น “ความทุกข์” ในชีวิตของแต่ละคน หรือ “ปัญหาทางจิตวิญญาณ” เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เห็นและ

ยอมรับความทุกข์และปัญหาทางจิตวิญญาณของตนเอง และเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาจิตวิญญาณ อย่างไรก็ตาม กิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนาในหลักสูตรนี้เป็นการเรียนรู้และพัฒนาในขั้นต้น การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาจิตวิญญาณ และจริยธรรมจำเป็นต้องใช้เวลาและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจจะขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยและคุณลักษณะพื้นฐานเดิมของแต่ละบุคคล เช่น อุปนิสัย ความชอบ ความสนใจ และการเรียนรู้ที่สำคัญในการพัฒนาของผู้เข้ารับการฝึกอบรม อาจจะไม่ได้เกิดแค่ในการฝึกอบรมตามหลักสูตรเพียงเท่านั้น อาจสามารถเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์อื่น ๆ ที่ได้รับจากภายนอกหลักสูตรฝึกอบรม

4. การคัดเลือกผู้เข้ารับการฝึกอบรมในหลักสูตรนี้ควรพิจารณาและให้ความสำคัญกับการจูงใจให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นคุณค่าความสำคัญและประโยชน์ของการพัฒนาจิตวิญญาณและจริยธรรม ทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม รวมทั้งในการฝึกอบรมควรสร้างบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นมิตรเป็นกันเอง ให้อิสระ และดูแลผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณอย่างดีที่สุด รวมทั้งการดูแลในด้านสถานที่อบรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ อาหารการกิน อุปกรณ์ประกอบการ ฝึกอบรม และอื่น ๆ

ความคิดเห็นของผู้เรียบเรียงบทความวิจัย

เนื่องจากโลกมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่งส่งผลให้ประเทศไทยต้องเร่งพัฒนาตนเองเพื่อให้ก้าวทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลง สามารถเท่าเทียมหรือแข่งขันกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกได้ ซึ่งกระแสการเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดการเร่งพัฒนา เกิดสภาพเศรษฐกิจแข่งขัน คนในสังคมไทยเปลี่ยนวิถีชีวิต เกิดการแข่งขัน มีค่านิยมในทางวัตถุสูงยิ่งขึ้น เกิดการเอาเปรียบซึ่งกันและกัน แสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองมากกว่าส่วนรวม การพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรมได้รับการกระตุ้นแต่ก็ไม่สำเร็จเท่าที่ควร อันเนื่องมาจากการขาดการพัฒนาที่จริงจังและต่อเนื่อง ทำให้เกิดภาวะการขาดความสมดุลทั้งทางจิตใจและวัตถุ คนในสังคมขาดศีลธรรม ขาดระเบียบ การเอาเปรียบ เกิดการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน รวมทั้งการทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ การทำลายสิ่งสาธารณะ ความรู้สึกมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งที่เป็นของส่วนรวมลดน้อยลงมากยิ่งขึ้น พฤติกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการขาดจิตสาธารณะ คนในสังคมไทยขาดการใส่ใจต่อส่วนรวมแล้วทำให้เกิดการเห็นแก่ตัวสูง มองข้ามความสัมพันธ์ ความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งแวดล้อมกับธรรมชาติ โดยมีมุมมองว่าสิ่งที่เป็นของสาธารณะนั้นจะต้องได้รับการดูแลจากภาครัฐหรือสามารถร่วมใช้ประโยชน์โดยไม่ต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบดูแล หากแต่เป็นหน้าที่ของภาครัฐที่ต้องพึงดูแลรักษาให้คงสภาพอยู่ได้นานมากกว่าสภาพที่เป็นอยู่ในช่วงปัจจุบัน

บรรณานุกรม

รัตติกรณ์ จงวิศาล และคณะ. (2560). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ การพัฒนาจิตวิญญาณและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

วิเชียร อินทรสัมพันธ์ และคณะ. (2560). การพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ด้วยรูปแบบการสอนตามแนวคิดจิตวิทยาร่วมสมัย. วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ., 10 (1), 109-120.

ภาพอ้างอิง

นิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัย. (ม.ป.ป.). สืบค้น 20 มิถุนายน 2562 จาก <http://econ.swu.ac.th/คู่มือนิสิต-class-catalogs/>

บทความที่น่าสนใจ

การกำกับดูแลการให้บริการรถร่วมเดินทางผ่านแอปพลิเคชัน ของประเทศในอาเซียน

เรียบเรียงโดย... วิลาสิณี ฉายรัตน์ตระกูล

ที่มา: Ride Hailing Service Market 2019 By Service (Car Sharing, Rental), Vehicle Type, Mobility, Location, Global Opportunity and Industry Forecast – 2023. โดย Hector Costello, (2019), <https://marketersmedia.com/ride-hailing-service-market-2019-by-service-car-sharing-rental-vehicle-type-mobility-location-global-opportunity-and-industry-forecast-2023/479631>

บริการรถร่วมเดินทาง (Ride-Sharing) เกิดขึ้นจากแนวคิดเรื่องการบริหารจัดการความต้องการเดินทาง (Travel Demand Management: TDM) ที่มีต้นกำเนิดจากสหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษที่ 1970 โดยมีความเชื่อมโยงกับวิกฤตพลังงานจากการเพิ่มสูงขึ้นอย่างเป็นประวัติการณ์ของราคาน้ำมันเชื้อเพลิงในช่วง ค.ศ. 1973 และ 1979 ทำให้ประชาชนต้องเข้าคิวเพื่อเติมน้ำมันตามสถานีบริการน้ำมันต่าง ๆ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องลดความต้องการการเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนบุคคลลง เพื่อเป็นการประหยัดพลังงาน ลดการจราจรที่ติดขัดในช่วงชั่วโมงเร่งด่วน และลดปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์จากรถยนต์ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งพบว่าในเมืองขนาดกลางและขนาดเล็กนำแนวคิดเรื่อง TDM ไปประยุกต์ใช้ผ่านการดำเนินมาตรการต่าง ๆ เช่น มาตรการบริหารจัดการพื้นที่จอดรถ (Parking Management) มาตรการสนับสนุนการใช้บริการรถโดยสารสาธารณะและใช้รถร่วมกัน เป็นต้น (สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร, 2558) บริการรถร่วมเดินทางจึงเป็นอีกแนวทางตามมาตรการลดการใช้รถยนต์ของบางเมืองในสหรัฐฯ ซึ่งต่อมามีการพัฒนาช่องทางการให้บริการดังกล่าวผ่านทางเว็บไซต์และผ่านทางแอปพลิเคชันในสมาร์ทโฟนจนเป็นที่นิยมอยู่ในปัจจุบันและส่งผลให้เกิดบริษัทผู้ให้บริการรถร่วมเดินทางผ่านแอปพลิเคชันในหลายประเทศ อาทิ 1) Uber ของสหรัฐอเมริกา 2) Didi Chuxing ของจีน 3) Go-Jek ของอินโดนีเซีย 4) Grab ของมาเลเซีย ทั้งมีบริการในรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น ทั้งบริการเรียกรถแท็กซี่และรถจักรยานยนต์รับจ้างสาธารณะ บริการขนส่ง

อาหารและพัสดุ บริการเลือกซื้อและจัดส่งสินค้า และบริการรถร่วมเดินทางซึ่งเป็นบริการที่นำเอารถยนต์ส่วนบุคคลหรือรถจักรยานยนต์ส่วนบุคคลมาใช้รับ-ส่งผู้โดยสาร ซึ่งบริษัทดังกล่าวได้ขยายพื้นที่การให้บริการครอบคลุมทุกพื้นที่ในระดับประเทศ ภูมิภาค และทั่วโลก ตัวอย่างคือ Uber ของสหรัฐอเมริกาให้บริการ 78 ประเทศทั่วโลก Grab ให้บริการ 8 ประเทศอาเซียน Didi Chuxing ของจีนและ Go-Jek ของอินโดนีเซีย ครอบคลุมตลาดในประเทศของตนเอง

นอกเหนือจากประโยชน์ด้านความสะดวกในการเรียกใช้บริการได้โดยไร้ข้อจำกัดเรื่องเวลาและสถานที่แล้ว บริการดังกล่าวยังตอบสนองความต้องการด้านอื่นของผู้โดยสาร ผู้ขับ และสังคมส่วนรวม กล่าวคือ 1) ผู้ขับสามารถใช้ประโยชน์จากรถยนต์ของตนเองเพื่อหารายได้เสริม 2) ผู้ใช้บริการสามารถเรียกรถยนต์ที่มีคุณภาพการให้บริการที่ดีได้อย่างเฉพาะเจาะจง 3) การขยายตลาดบริการเรียกรถผ่านแอปพลิเคชันส่งผลให้ผู้ประกอบการรถแท็กซี่แบบดั้งเดิมต้องปรับปรุงคุณภาพการบริการให้ดีขึ้น 4) ปริมาณรถยนต์บนท้องถนนลดลง เวลาในการเดินทางลดลง และการปล่อยมลพิษสู่อากาศลดลง (กรมการขนส่งทางบก, กองทุนเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน, และสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2561)

อย่างไรก็ตาม บริการรถร่วมเดินทางผ่านแอปพลิเคชันในปัจจุบันยังไม่ได้ช่วยลดการจราจรติดขัดซึ่งมีอยู่เดิม และเกิดเป็นประเด็นปัญหาใหม่เพิ่มขึ้น อาทิ 1) ผู้ขับนำรถยนต์ส่วนบุคคลมาวิ่งรับ-ส่งผู้โดยสารทำให้จำนวนการใช้รถยนต์ส่วนบุคคลบนถนนไม่ลดลง และส่งผลให้การให้บริการขนส่งสาธารณะลดน้อยลง 2) มาตรฐานความปลอดภัยของผู้ใช้บริการ เนื่องจากผู้ให้บริการนำรถยนต์ส่วนบุคคลที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นรถยนต์สาธารณะมาให้บริการและผู้ขับเป็นปัจเจกบุคคลที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ขับรถยนต์สาธารณะ ทำให้ทั้งรถยนต์และผู้ขับไม่อยู่ภายใต้ข้อกำหนดทางกฎหมาย ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความไม่ปลอดภัยต่อผู้ใช้บริการ อันเนื่องมาจากสมรรถนะของรถยนต์และพฤติกรรมของผู้ขับ 3) ความเป็นส่วนตัวของข้อมูลผู้ใช้บริการ กล่าวคือ เนื่องจากผู้ให้บริการต้องลงทะเบียนเพื่อเข้าใช้บริการผ่านแอปพลิเคชัน ซึ่งจำเป็นต้องกรอกข้อมูลที่เกี่ยวข้องและอนุญาตให้บริษัทผู้ให้บริการเข้าถึงข้อมูลที่จำเป็นในสมาร์ทโฟน ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความเสียหายหากมีการนำไปแสวงหาประโยชน์โดยผิดกฎหมาย 4) มาตรฐานอัตราค่าโดยสาร ที่ไม่ได้อยู่ภายใต้การกำกับของหน่วยงานภาครัฐ ทำให้เกิดปัญหาการคิดค่าโดยสารเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด การคิดค่าบริการเพิ่มเมื่อยกเลิเกี่ยววิ่งหลังจากระยะเวลาที่กำหนด ฯลฯ 5) การคุ้มครองแรงงาน โดยเฉพาะในด้านสวัสดิการและความปลอดภัยของผู้ขับ เนื่องจากไม่เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด และ 6) ความไม่ถูกกฎหมายของบริการเรียกรถผ่านแอปพลิเคชัน ทำให้เกิดการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมกับรถแท็กซี่แบบดั้งเดิม เนื่องจากในบางประเทศผู้ขับรถที่ให้บริการผ่านแอปพลิเคชันไม่ปฏิบัติตามหรือปฏิบัติตามข้อบังคับทางกฎหมายน้อยกว่าผู้ขับรถแท็กซี่แบบดั้งเดิม (กรมการขนส่งทางบก, กองทุนเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน, และสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2561)

ผลกระทบด้านลบดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นสภาพปัญหาที่เกิดจากบริการรถร่วมเดินทางผ่านแอปพลิเคชันซึ่งถูกกล่าวถึงกันอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะประเด็นความไม่ถูกกฎหมายของบริการ ซึ่งทำให้เกิดการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมระหว่างรถยนต์ที่ให้บริการผ่านแอปพลิเคชันกับรถแท็กซี่ดั้งเดิม กล่าวคือ ในหลายประเทศไม่ได้มีกฎหมายหรือระเบียบในการกำกับดูแลบริการรถร่วมเดินทางผ่านแอปพลิเคชัน ขณะที่บางประเทศมีการกำหนดกฎหมายหรือระเบียบสำหรับการให้บริการ อย่างไรก็ตาม บริษัทผู้ให้บริการรถร่วมเดินทางผ่านแอปพลิเคชันได้เข้าไปดำเนินธุรกิจตลาดขนส่งในระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน 8 ประเทศ ได้แก่ ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ มาเลเซีย ไทย อินโดนีเซีย เมียนมา เวียดนาม และกัมพูชา ซึ่งหากพิจารณา

กฎหมายเกี่ยวกับธุรกิจรถร่วมโดยสารของแปดประเทศแล้ว พบว่ามีเจ็ดประเทศที่บริษัทผู้ให้บริการเรียกรถผ่านแอปพลิเคชันสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ ยกเว้นกรณีของประเทศไทย ด้วยเหตุนี้ คอลัมน์บทความที่น่าสนใจฉบับนี้ จึงขอเสนอเรื่อง การกำกับดูแลการให้บริการรถร่วมเดินทางผ่านแอปพลิเคชันของทั้ง 7 ประเทศ ตามลำดับ โดยหวังว่าน่าจะเป็นข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ด้านการบริหารจัดการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อไป

ฟิลิปปินส์: ประเทศแรกของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่กำหนดกรอบข้อบังคับเฉพาะสำหรับกำกับดูแลแอปพลิเคชันเรียกรถและอนุญาตให้อูเบอร์สามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายในทุกพื้นที่ของฟิลิปปินส์ กล่าวคือ ข้อบังคับเกี่ยวกับบริษัทเครือข่ายการขนส่ง (Transportation Network Companies: TNCs) เมื่อพฤษภาคม 2558 กรมการขนส่งและคมนาคมของฟิลิปปินส์ได้ออกเป็นประกาศกรมการขนส่งและคมนาคม ฉบับที่ 2558-11 ขยายประเภทการขนส่งให้ครอบคลุมการให้บริการของบริษัทเครือข่ายการขนส่ง และครอบคลุมทุกบริการที่ใช้แอปพลิเคชันเชื่อมต่อระหว่างผู้ขับกับผู้ใช้บริการเรียกรถโดยสาร พร้อมกับมีข้อกำหนดมาบังคับใช้ ดังต่อไปนี้ (King-Dominguez, 2015; Toppa, 2015)

1. บริษัทเครือข่ายการขนส่ง (TNCs) ต้องได้รับใบรับรองการอำนวยความสะดวกสาธารณะ (Certificate of Public Convenience: CPC) จากคณะกรรมการกำกับดูแลกิจการขนส่งและสัมปทานการขนส่งทางบก (Land Transportation and Franchising Regulatory Board: LTFRB) ซึ่งจัดไว้สำหรับรถบริการสาธารณะประเภท Transportation Network Vehicle Services (TNVS)

2. ผู้ขับรถ TNVS ต้องบรรทุกผู้โดยสารที่เรียกใช้บริการรถสาธารณะประเภท TNVS ผ่านแอปพลิเคชันของบริษัทเครือข่ายการขนส่งเท่านั้น ไม่ใช่การเรียกใช้บริการผ่านการสนทนาทางโทรศัพท์หรือการบริการการจอง (Booking Service)

3. ข้อกำหนดและเงื่อนไขในการรับรองคุณภาพของ TNVS กำหนดให้บริษัทเครือข่ายการขนส่ง (TNCs) ให้การรับรองเฉพาะผู้ขับขี่ที่มีใบขับขี่เท่านั้น และต้องลงทะเบียนเป็นผู้ขับรถสาธารณะประเภท TNVS กับคณะกรรมการกำกับดูแลกิจการขนส่งและสัมปทานการขนส่งทางบก (LTFRB)

4. บริษัทเครือข่ายการขนส่ง (TNCs) ต้องบังคับใช้นโยบายลดการใช้ยาเสพติดและแอลกอฮอล์ให้เป็นศูนย์กับผู้ขับขี่ในระบบ

5. รถยนต์จะต้องเป็นประเภทรถนั่งส่วนบุคคล ติดตั้งอุปกรณ์นำทางระบบ GPS และมีอายุการใช้งานต่ำกว่า 7 ปี

นอกจากมาตรการด้านข้อบังคับดังกล่าว กรมการขนส่งและคมนาคมของฟิลิปปินส์มีโครงการ “แท็กซี่ฟรีเมียม” รถแท็กซี่รูปแบบใหม่ที่ติดตั้งระบบนำทาง GPS มีอายุการใช้งานไม่เกิน 7 ปี นอกจากนี้ ผู้ใช้บริการสามารถจองการใช้บริการผ่านทางเว็บไซต์และสมาร์ทโฟน และสามารถชำระค่าโดยสารผ่านบัตรเครดิตและบัตรเดบิตได้ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้รถแท็กซี่แบบดั้งเดิมสามารถเข้ามาแข่งขันในตลาดกับรถ TNVS ได้อย่างยุติธรรม (จันทพร ศรีโพน, 2560)

สิงคโปร์: รัฐสภาสิงคโปร์มีมติเห็นชอบแก้ไขกฎหมายการจราจรทางบก (Road Traffic Act 2017) และบังคับใช้กฎหมายฉบับดังกล่าวตั้งแต่วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2560 โดยมีสาระสำคัญของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ การทำให้ธุรกิจบริการรถร่วมเดินทางผ่านแอปพลิเคชันเป็นไปอย่างถูกกฎหมาย เพื่อเป็น

หลักประกันความปลอดภัยสำหรับผู้ให้บริการ โดยเป็นมาตรการสำหรับผู้ขับและคุณลักษณะของรถที่ให้บริการ ดังนี้ (จันทพร ศรีโพน, 2560; สุรินรัตน์ แก้วทอง, 2560; Lim, 2017)

มาตรการด้านผู้ขับ: ผู้ขับรถยนต์รับจ้างส่วนบุคคล (Private-hire car) เช่น Uber และ Grab ต้องเป็นผู้มีใบขับขี่รถยนต์ในครอบครองมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี และต้องเข้ารับการอบรมวิชาชีพสำหรับผู้ขับรถยนต์รับจ้างส่วนบุคคลเป็นเวลา 10 ชั่วโมง และยื่นขอใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสำหรับผู้ขับรถยนต์รับจ้างส่วนบุคคล (หรือผู้ขับรถรับจ้างแบบไม่เต็มเวลา) (Private Hire Car Driver's Vocational License: PDVL) ผ่านแอปพลิเคชัน เช่น Uber และ Grab ต่อกรมการขนส่งทางบก (Land Transport Authority: LTA) ภายหลังจากได้รับใบอนุญาตฯ แล้ว ผู้ขับจะต้องแสดงตราสัญลักษณ์ของบริษัทผู้ประกอบธุรกิจการให้บริการเรียกรถที่ตนเองสังกัดอยู่บนตัวรถในพื้นที่ที่ผู้ให้บริการสามารถมองเห็นได้โดยง่าย

มาตรการด้านคุณลักษณะของรถที่นำมาให้บริการ: รถยนต์ที่นำมาให้บริการนั้นต้องจดทะเบียนเป็นรถสาธารณะและจัดให้มีประกันภัยคุ้มครองตามที่กฎหมายกำหนด

นอกจากนี้ กฎหมายดังกล่าวยังให้อำนาจกรมการขนส่ง กระทรวงคมนาคม ในการขอข้อมูลการให้บริการของบริษัทผู้ประกอบธุรกิจการให้บริการเรียกรถ เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนนโยบายต่อไปในอนาคต และให้อำนาจรัฐออกคำสั่งให้บริษัทผู้ประกอบธุรกิจให้บริการเรียกรถหยุดให้บริการในกรณีที่พบว่าผู้ขับรถยนต์รับจ้างส่วนบุคคลของบริษัทนั้นกระทำความผิดกฎครบ 3 ครั้ง หรือมากกว่า ภายในรอบ 1 ปี และหากผู้ขับรถยนต์รับจ้างส่วนบุคคลรายดังกล่าวยังคงฝ่าฝืนให้บริการอยู่ จะต้องโทษปรับสูงสุดถึง 2,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ และจำคุกสูงสุดนาน 6 เดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ หรือยกเลิกใบอนุญาตผู้ขับรถยนต์รับจ้างส่วนบุคคล

มาเลเซีย: รัฐสภามาเลเซียมีมติผ่านร่างแก้ไขกฎหมาย 2 ฉบับ ได้แก่ กฎหมายว่าด้วยการขนส่งสาธารณะทางบก (Land Public Transport Act 2017) และกฎหมายว่าด้วยการออกใบอนุญาตรถยนต์เชิงพาณิชย์ (Commercial Vehicles Licensing Board Act 2017) เมื่อกรกฎาคม 2560 โดยกฎหมายแต่ละฉบับมีสาระสำคัญ ดังนี้ (Sipalan, 2017; วิภาณันท์ ประสมปลื้ม, 2561)

1. กฎหมายว่าด้วยการขนส่งสาธารณะทางบก กำหนดบทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้ขับคุณลักษณะของรถที่นำมาให้บริการ และบทลงโทษกรณีที่มีการทำร้ายร่างกายหรือขัดขวางการให้บริการ โดยมีรายละเอียดคือ ในส่วนของผู้ขับ กำหนดไว้ว่าผู้ขับจะต้องไม่มีประวัติอาชญากรรม เข้ารับการอบรมการให้บริการลูกค้า ขอใบอนุญาตขับรถที่เรียกว่า Digital Driver's Card และจดทะเบียนผู้ขับที่ให้บริการ e-Hailing (บริการรับส่งผู้โดยสารโดยมีค่าบริการ ผ่านการจัดการ จอง หรือทำธุรกรรมผ่านทางแอปพลิเคชัน) กับกรมการขนส่งทางบก (Road Transport Department: JPJ) ในส่วนของคุณลักษณะของรถที่นำมาให้บริการ กำหนดไว้ว่าจะต้องเป็นรถยนต์จำนวน 4-11 ที่นั่ง (รวมที่นั่งผู้ขับ) เป็นรถยนต์ใหม่หรือมีอายุการใช้งานไม่เกิน 5 ปี จดทะเบียนรถยนต์เพื่อให้บริการ e-Hailing กับกรมการขนส่งทางบก และภายหลังจากจดทะเบียนไปแล้ว 3 ปี ผู้ขับจะต้องนำรถที่ให้บริการเข้าสู่กระบวนการตรวจสอบสภาพรถเป็นประจำทุกปีเพื่อสร้างความเชื่อมั่นด้านความปลอดภัยให้แก่ผู้ให้บริการ สุดท้าย ในส่วนของบทลงโทษกรณีที่มีการทำร้ายร่างกายหรือขัดขวางการให้บริการ e-Hailing ผู้กระทำการดังกล่าวต้องโทษปรับไม่เกิน 1,000 ริงกิต หรือระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ

2. กฎหมายว่าด้วยการออกใบอนุญาตรถยนต์เชิงพาณิชย์ ทำให้การประกอบธุรกิจการให้บริการเรียกรถ (Ride Hailing Services) เช่น UBER Grab และผู้ประกอบการประเภทเดียวกันรายอื่น สามารถดำเนินการได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายโดยการขอใบอนุญาตประกอบธุรกิจที่เรียกว่า Intermediation Business License ซึ่งเป็นประเภทใบอนุญาตเฉพาะที่กำหนดขึ้นสำหรับการให้บริการดังกล่าว ใบอนุญาตประกอบธุรกิจประเภทใหม่นี้ครอบคลุมธุรกิจที่ให้บริการเกี่ยวกับการจัดเตรียม การจอง หรือการซื้อขาย ด้วยการเรียกรถผ่านแอปพลิเคชัน (E-Hailing Vehicle) โดยบริษัทที่ประกอบธุรกิจการให้บริการดังกล่าวอยู่ก่อนวันที่กฎหมายฉบับนี้มีผลบังคับใช้นั้นได้รับการผ่อนผัน (Grace Period) จากรัฐบาลมาเลเซียเป็นเวลา 1 ปี นอกจากนี้ ผู้ประกอบธุรกิจจะต้องจัดให้มีการประกันภัยสำหรับผู้ขับ ผู้โดยสาร รถยนต์/รถจักรยานยนต์ และบุคคลที่สามในกรณีที่เกิดอุบัติเหตุ

ทั้งนี้ การแก้ไขกฎหมายทั้งสองฉบับข้างต้นเป็นไปตามแผนการปฏิรูปอุตสาหกรรมแท็กซี่ (Taxi Industry Transformation Plan: TITP) ของรัฐบาลมาเลเซีย ซึ่งมีเป้าหมายและเจตนารมณ์ที่ต้องการให้การให้บริการเรียกรถผ่านแอปพลิเคชันและรถแท็กซี่แบบดั้งเดิมสามารถอยู่ร่วมกันได้ ภายใต้หลัก 4 ประการ ได้แก่ การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี การกระตุ้นให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรม การสร้างความเสมอภาคในการประกอบธุรกิจ และการสร้างโอกาสที่เท่าเทียมกันให้กับผู้ขับแท็กซี่แบบดั้งเดิม

อินโดนีเซีย: ธุรกิจการให้บริการเรียกรถผ่านแอปพลิเคชันในอินโดนีเซียสามารถดำเนินการได้อย่างถูกกฎหมาย ทั้งนี้ เนื่องมาจากเหตุผลความจำเป็นที่ต้องการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับโครงสร้างธุรกิจการให้บริการขนส่ง จึงมีการบังคับใช้และแก้ไขกฎกระทรวงคมนาคมรวมทั้งสิ้นจำนวน 3 ฉบับดังต่อไปนี้ (Tomy Waskitho & Lirandifa, 2018; กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, 2560)

1. กฎกระทรวงคมนาคม ฉบับที่ 32 (2559) ว่าด้วยข้อกำหนดการขนส่งของบุคคลที่ใช้รถยนต์ให้บริการแบบไม่ประจำเส้นทาง ซึ่งกฎกระทรวงฉบับนี้ได้รับการยกเว้นขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างรถที่ให้บริการผ่านแอปพลิเคชันและรถแท็กซี่แบบดั้งเดิม ในกฎกระทรวงคมนาคม ฉบับที่ 32 (2016) ข้อ 2 ระบุว่า การขนส่งสาธารณะที่นำแอปพลิเคชันมาใช้จะถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มการขนส่งให้เช่าแบบพิเศษ (Special Lease Transport) กฎกระทรวงฉบับนี้ถูกต่อต้านจากบริษัทผู้ให้บริการเรียกรถผ่านแอปพลิเคชันตั้งแต่ในระหว่างการยกร่าง และกระทรวงคมนาคมได้ขอความคิดเห็นมากมายจากผู้มีส่วนได้เสียหลายฝ่าย เนื่องจากกฎกระทรวงฉบับนี้ถูกมองว่าไม่เป็นธรรม และรัฐบาลถูกมองว่าให้ความสำคัญกับรถแท็กซี่แบบดั้งเดิมมากกว่ารถที่ให้บริการผ่านแอปพลิเคชันเรียกรถ ดังนั้นรัฐบาลจึงจำเป็นต้องแก้ไขเนื้อหาของกฎกระทรวงฉบับนี้จำนวน 11 ประเด็นด้วยกัน ได้แก่ ประเภทการขนส่งแบบให้เช่า คุณภาพของกระบอกลูกเรือยนต์ ข้อกำหนดด้านภาษีสำหรับการให้เช่าแบบพิเศษ การจำกัดจำนวนรถในกลุ่มการขนส่งให้เช่าแบบพิเศษ ความรับผิดชอบใบบรรองการจดทะเบียนรถยนต์ หรือ STNK ในนามของหน่วยงานนิติบุคคล การทดสอบตามรอบระยะเวลา การมีพื้นที่จัดเก็บยานพาหนะที่เพียงพอ ความสะดวกในการซ่อมบำรุง การเก็บภาษีผู้ให้บริการเรียกรถผ่านแอปพลิเคชัน การอนุญาตให้คณะกรรมการควบคุมการขนส่งทางบกและผู้ถือครองใบอนุญาตประกอบธุรกิจผู้ให้บริการขนส่งสาธารณะสามารถเข้าถึงแดชบอร์ดรถยนต์ (Dashboard access) ได้ และบทลงโทษสำหรับบริษัทผู้ให้บริการเรียกรถผ่านแอปพลิเคชัน

2. กฎกระทรวงคมนาคม ฉบับที่ 26 (2560) ผลการแก้ไขกฎกระทรวงคมนาคม ฉบับที่ 32 (2016) กลายมาเป็นกฎกระทรวงคมนาคม ฉบับที่ 26 (2017) ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2560 แต่

กฎ กระทรวงคมนาคมฉบับนี้กลับไม่ได้รับการบังคับใช้อย่างที่คาดหวังไว้ เมื่อศาลฎีกาได้ยกเลิกข้อกำหนดในกฎกระทรวงฉบับนี้ อย่างน้อย 14 ข้อ ซึ่งได้รับการตัดสินว่าขัดต่อกฎหมายที่มีลำดับชั้นสูงกว่า กล่าวคือ กฎหมายฉบับที่ 20 (2008) ว่าด้วยวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และกฎหมายฉบับที่ 22 (2009) ว่าด้วยการจราจรและการขนส่ง อันเนื่องมาจากข้อกำหนดดังกล่าวระบุว่าการกำหนดภาษีการขนส่งจากมาตรวัดค่าโดยสารหรือตามที่บริษัทผู้ให้บริการเรียกรถผ่านแอปพลิเคชันเป็นผู้กำหนด แต่การคำนวณเพดานภาษีสูงตํานั้นขัดกับกฎหมายฉบับที่ 22 (2009) ที่ระบุว่าภาษีถูกกำหนดโดยข้อตกลงระหว่างผู้ใช้บริการกับผู้ให้บริการด้านการขนส่ง ในขณะที่ กฎกระทรวงคมนาคม ฉบับที่ 26 (2017) กำหนดให้การคำนวณเพดานภาษีสูงตํานั้นให้ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของรัฐบาล ดังนั้นกฎกระทรวงคมนาคม ฉบับที่ 26 (2017) จึงขัดต่อกฎหมายที่มีลำดับชั้นสูงกว่าและไม่สามารถบังคับใช้ได้

3. กฎกระทรวงคมนาคม ฉบับที่ 108 (2560) เนื่องจากการยกเลิกข้อกำหนด 14 ข้อ ของกฎกระทรวงคมนาคม ฉบับที่ 26 (2560) ตามคำสั่งศาลฎีกาของอินโดนีเซีย ทำให้ต้องแก้ไขกฎกระทรวงฉบับดังกล่าว ซึ่งข้อกำหนดใหม่ที่บัญญัติขึ้นทดแทนข้อกำหนดที่ถูกยกเลิกไปปรากฏอยู่ในกฎกระทรวงคมนาคม ฉบับใหม่ ฉบับที่ 108 (2560) ที่ลงนามโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2560 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2560 บนหน้าเว็บไซต์ทางการของกระทรวงมหาดไทยอินโดนีเซียระบุว่าข้อกำหนดใหม่ในกฎ กระทรวงคมนาคม ฉบับที่ 108 (2017) มีข้อควรระวังเป็นพิเศษจำนวน 9 ประเด็นดังต่อไปนี้

- 1) มาตรวัดค่าโดยสาร มาตรวัดค่าโดยสารต้องเป็นไปตามที่กระทรวงคมนาคมกำหนด
- 2) ข้อตกลงทางภาษี การคำนวณภาษีขึ้นอยู่กับข้อตกลงระหว่างลูกค้ากับบริษัทผู้ให้บริการเรียกรถผ่านแอปพลิเคชัน โดยแนวทางในการคำนวณภาษีคืออัตราภาษีก้าวหน้าและอัตราภาษีถดถอย (the upper and lower) ตามที่คณะกรรมการควบคุมการขนส่งทางบก (the Directorate General of Land Transportation) เป็นผู้กำหนดอันมีที่มาจากร่างข้อเสนอของรัฐบาล
- 3) พื้นที่ให้บริการ การกำหนดให้ผู้ขับสามารถให้บริการได้เฉพาะในพื้นที่ปฏิบัติการที่คณะกรรมการควบคุมการขนส่งทางบกหรือรัฐบาลกำหนด
- 4) การจำกัดจำนวนรถที่ให้บริการขนส่งผ่านทางแอปพลิเคชันตามที่คณะกรรมการควบคุมการขนส่งทางบกหรือรัฐบาลกำหนด
- 5) จำนวนรถ สำหรับปัจเจกบุคคลต้องมีรถในครอบครองไม่ต่ำกว่า 5 คัน แต่ในกรณีที่มีต่ำกว่านั้นสามารถเข้าร่วมกับหน่วยนิติบุคคล กล่าวคือ สหกรณ์รถแท็กซี่ที่ได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจการให้บริการรถแท็กซี่ผ่านแอปพลิเคชันแล้วได้
- 6) การพิสูจน์สิทธิการครอบครองรถยนต์ จากใบรับรองการจดทะเบียนรถยนต์ หรือ STNK ในนามของหน่วยงานนิติบุคคล/หน่วยงานนิติบุคคลส่วนบุคคลในรูปแบบของสหกรณ์รถแท็กซี่
- 7) ข้อกำหนดเกี่ยวกับการขอใช้หมายเลขทะเบียนรถในส่วนของภูมิลำเนา (Domicile of Motor Vehicle Number Permit Requirements) ภูมิลำเนาของหมายเลขทะเบียนรถ (หรือในภาษาอินโดนีเซีย เรียกว่า Tanda Nomor Kendaraan Bermotor: TNKB) ในการขอหมายเลขทะเบียนรถสำหรับรถแท็กซี่ออนไลน์จะมีข้อกำหนดเกี่ยวกับภูมิลำเนา กล่าวคือ ต้องมีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ให้บริการที่ถูกกำหนดไว้

8) ใบรับรองการขึ้นทะเบียนการผ่านการทดสอบเฉพาะแบบ (Certificate of Registration Type Test หรือในภาษาอินโดนีเซีย เรียกว่า Sertifikat Registrasi Uji Tipe: SRUT) ผู้ขับที่ให้บริการผ่านแอปพลิเคชันเรียกรถต้องมีใบอนุญาตขับขี่เฉพาะ ใบรับรองการขึ้นทะเบียนการผ่านการทดสอบเฉพาะแบบ (SRUT) ตามข้อกำหนดของแบบฟอร์มการขอจดทะเบียนรถยนต์ใหม่ ผู้ยื่นแบบฟอร์มจะต้องแนบสำเนาใบรับรองการขึ้นทะเบียนการผ่านการทดสอบเฉพาะแบบ (SRUT) ประกอบเป็นหลักฐาน

9) การกำหนดบทบาทของบริษัทผู้ให้บริการเรียกรถผ่านแอปพลิเคชัน (Applicator Role Arrangement) บริษัทผู้ให้บริการเรียกรถผ่านแอปพลิเคชันต้องจดทะเบียนเป็นบริษัทผู้ให้บริการขนส่งสาธารณะ และต้องให้การรับประกันว่ายานยนต์ในสังกัดผ่านการทดสอบด้านความปลอดภัยก่อนนำมาวิ่งให้บริการ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากฎกระทรวงคมนาคมฉบับใหม่ ฉบับที่ 108 (2560) ได้มีผลบังคับใช้ไปแล้ว ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2560 แต่รัฐบาลอินโดนีเซียก็ยังประสบปัญหาการประท้วงต่อต้านจากผู้ขับที่ให้บริการผ่านแอปพลิเคชัน โดยนายกสมาคมผู้ขับชื่อออนไลน์ได้ออกมาประท้วงในหลายประเด็น อาทิ การติดสติ๊กเกอร์ตราสัญลักษณ์ของบริษัทผู้ให้บริการเรียกรถผ่านแอปพลิเคชันขนาด 15 เซนติเมตรไว้ที่ด้านหน้าและด้านหลังของรถ การที่รถยนต์คันเดียวกันนี้ถูกนำไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนบุคคล การลงรหัสพิเศษสำหรับป้ายทะเบียนรถ การจัดเก็บภาษีจากการให้บริการในรูปแบบดังกล่าวยังคงเป็นภาระความรับผิดชอบของปัจเจกบุคคลและคณะบุคคลที่ไม่ใช่นิติบุคคล

เมียนมา: ปี 2560 Grab และ UBER เข้ามาให้บริการเฉพาะในกรุงย่างกุ้งของเมียนมา โดยร่วมงานกับสหภาพผู้ขับรถแท็กซี่แบบดั้งเดิมซึ่งผู้ขับขี่แล้วแต่ได้รับการรับรองจากรัฐบาลแล้ว ซึ่งเป็นรูปแบบการดำเนินธุรกิจเฉพาะที่ UBER กับ Grab ใช้ในเมียนมาเท่านั้น บริษัทต่างชาติดังกล่าวได้ขออนุญาตจากรัฐบาลภาคอย่างกึ่ง และปฏิบัติตามกฎหมายการจัดตั้งบริษัทเมียนมา 1914 (The Myanmar Companies Act 1914: MCA1914) ซึ่งเป็นกฎหมายหลักในการควบคุมธุรกิจในประเทศเมียนมาที่ทุกผู้ประกอบการต้องปฏิบัติตาม โดยบริษัทจำกัดในเมียนมาต้องจดทะเบียนและดำเนินการตามกฎหมายดังกล่าว ซึ่งบริษัทต่างชาติอาจจัดตั้งธุรกิจในรูปแบบของสาขาของบริษัทต่างชาติ (Branch of a Foreign Company) และจะต้องดำเนินการขอใบอนุญาตทำการค้า (Permit to Trade) และจดทะเบียนธุรกิจเช่นเดียวกับการจัดตั้งบริษัทต่างชาติ (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, ม.ป.ป.)

แต่เนื่องจากรัฐบาลภาคย่างกุ้ง (Yangon Regional Government) ไม่มีการกำหนดระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับอัตราค่าโดยสาร กล่าวคือ ค่าโดยสารขึ้นอยู่กับการเจรจาต่อรองกันระหว่างผู้ขับรถสาธารณะและผู้โดยสาร จึงทำให้ผู้ประกอบการประเภท Ride-Hailing Services อย่าง Uber และ Grab สามารถเข้าสู่ตลาดการให้บริการขนส่งสาธารณะของเมียนมาได้โดยง่าย (Nikkei, 2017) ส่งผลให้ปัจจุบัน ย่างกุ้งมีบริษัทผู้ประกอบการให้บริการเรียกรถแท็กซี่ผ่านแอปพลิเคชันบนสมาร์ตโฟนจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ Grab และบริษัทผู้ประกอบการให้บริการเรียกรถแท็กซี่ของเมียนมาเอง ได้แก่ Hello Cab และ Oway Ride (Myanmar Times, 2017) ส่วน Uber ได้ควรวรมกิจการเฉพาะในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เข้ากับ Grab เมื่อเดือนเมษายน 2561 ที่ผ่านมา

อย่างไรก็ตาม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงไฟฟ้า อุตสาหกรรม และการขนส่งของเมียนมา ถูกตั้งกระทู้ถามในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรเมียนมา เกี่ยวกับการกำหนดอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคล

ของบริษัทผู้ให้บริการเรียกรถผ่านแอปพลิเคชันที่ควรแตกต่างจากบริษัทผู้ให้บริการรถแท็กซี่แบบดั้งเดิม เนื่องจากบริษัทดังกล่าวหักเปอร์เซ็นต์จากรายได้ของผู้ขับขี่ในระบบ ดังนั้นกระทรวงฯ จึงจำเป็นต้องตรวจสอบให้แน่ชัดว่าบริษัทเหล่านี้มีรายได้ต่อปีเท่าไร และภาษีเงินได้นิติบุคคลที่ควรจ่ายให้รัฐเท่าไร และรัฐบาลควรทบทวนเรื่องผลประโยชน์ประจำปีของบริษัทเพื่อกำหนดระดับภาษีเงินได้นิติบุคคลและภาษีการค้าที่เหมาะสม และคำนวณรายได้ทางภาษีที่แท้จริงของธุรกิจดังกล่าว (Myanmar Times, 2018)

เวียดนาม: การประกอบธุรกิจการให้บริการเรียกรถผ่านแอปพลิเคชันอย่าง Uber และ Grab สามารถดำเนินการได้อย่างถูกกฎหมายในเวียดนาม เนื่องจากบริษัทผู้ให้บริการเรียกรถผ่านแอปพลิเคชันต้องจดทะเบียนประกอบธุรกิจกับกระทรวงคมนาคมและหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านภาษีก่อนเปิดให้บริการ ซึ่งบริษัทผู้ให้บริการเรียกรถผ่านแอปพลิเคชันมีการดำเนินธุรกิจบริการใน 5 เมืองของเวียดนาม ได้แก่ นครโฮจิมินห์ กรุงฮานอย จังหวัดดานัง จังหวัดกว๋างนิงห์ และจังหวัดคั๊ญฮว่า อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ปี 2560-ปัจจุบัน กระทรวงคมนาคมเวียดนามอยู่ในระหว่างการทบทวนสถานะทางกฎหมายของบริษัทผู้ให้บริการเรียกรถผ่านแอปพลิเคชันว่าควรจดทะเบียนในฐานะบริษัทขนส่งมากกว่าบริษัทแพลตฟอร์มด้านเทคโนโลยีที่เชื่อมต่อระหว่างผู้โดยสารกับผู้ขับ ทั้งมีการเตรียมแก้ไขกฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจและเงื่อนไขเกี่ยวกับการขนส่งทางรถ 2014 และกระทรวงคมนาคมยังกระตุ้นให้บริษัทรถแท็กซี่แบบดั้งเดิมนำเทคโนโลยีแอปพลิเคชันไปปรับใช้และยกระดับการให้บริการเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาความไม่เป็นธรรม ทั้งนี้เนื่องจากบริษัทผู้ให้บริการรถแท็กซี่ดั้งเดิมรายใหญ่ของเวียดนาม ได้แก่ บริษัท VINASUN และบริษัท MAI LINH ซึ่งแจ้งว่าผู้ขับรถแท็กซี่แบบดั้งเดิมต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบที่เข้มงวดกว่า Uber และ Grab อาทิ การจ่ายภาษีที่มากกว่า และการมีต้นทุนค่าใช้จ่ายที่สูงกว่า (Vietnam to review Uber, Grab legal status, 2017)

กัมพูชา: รัฐบาลกำหนดให้บริษัทผู้ให้บริการเรียกรถผ่านแอปพลิเคชันของต่างชาติ ทั้ง Uber และ Grab ลงนามในบันทึกความเข้าใจ (Memorandum of Understanding: MOU) กับกระทรวงโยธาธิการและคมนาคมของกัมพูชา (Ministry of Public Works and Transport of Cambodia) รวมทั้งให้ผู้แทนของบริษัทผู้ให้บริการเรียกรถผ่านแอปพลิเคชันของต่างชาติ ทำงานร่วมกับรัฐบาลกัมพูชาอย่างใกล้ชิดในการพิจารณารูปแบบการขนส่งใหม่แบบแบ่งปัน (Shared Mobility) เพื่อสร้างกรอบการดำเนินงานเพื่อสนับสนุนการให้บริการเรียกรถแท็กซี่ผ่านแอปพลิเคชัน จึงอาจกล่าวได้ว่ารัฐบาลกัมพูชาให้การสนับสนุนแก่บริษัทผู้ให้บริการเรียกรถผ่านแอปพลิเคชันของต่างชาติอย่างเต็มที่ เนื่องจากรูปแบบการให้บริการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ ทั้งนี้ ก่อนหน้าที่บริษัทผู้ให้บริการเรียกรถผ่านแอปพลิเคชันของต่างชาติจะเข้ามาดำเนินธุรกิจในกัมพูชา ได้มีบริษัทท้องถิ่นที่ให้บริการเรียกรถแท็กซี่ผ่านแอปพลิเคชันอยู่ก่อนแล้ว อาทิ Exnet, iTsumo, PassApp (สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ กรุงพนมเปญ, 2560)

กล่าวโดยสรุป การกำกับดูแลการบริการรถร่วมเดินทางผ่านแอปพลิเคชันของเจ็ดประเทศในอาเซียนมีแนวทางดำเนินการทางกฎหมาย ดังนี้ 1) ฟิลิปปินส์ ออกประกาศกรมการขนส่งและคมนาคม ฉบับที่ 2558-11 ว่าด้วยข้อบังคับเกี่ยวกับบริษัทเครือข่ายการขนส่ง (Transportation Network Companies: TNCs) 2) สิงคโปร์ แก้ไขกฎหมายการจราจรทางบก (Road Traffic Act 2017) 3) มาเลเซีย แก้ไขกฎหมาย 2 ฉบับ ได้แก่ กฎหมายว่าด้วยการขนส่งสาธารณะทางบก (Land Public Transport Act 2017) และกฎหมายว่าด้วยการออกใบอนุญาตรถยนต์เชิงพาณิชย์ (Commercial Vehicles Licensing Board Act 2017) และ 4) อินโดนีเซีย ออกกฎกระทรวงคมนาคม ฉบับที่ 108 (2560) 5) เมียนมา กำหนดให้บริษัทผู้ให้บริการเรียกรถผ่านแอปพลิเคชันของต่างชาติขออนุญาตจากรัฐบาลภาคอย่างกึ่ง และปฏิบัติตามกฎหมายการจัดตั้งบริษัท

เมียนมา 1914 (The Myanmar Companies Act 1914: MCA1914) 6) เวียดนาม กำหนดให้บริษัทผู้ให้บริการเรียกรถผ่านแอปพลิเคชันต้องจดทะเบียนประกอบธุรกิจกับกระทรวงคมนาคมและหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านภาษีก่อนเปิดให้บริการ และ 7) กัมพูชา กำหนดให้บริษัทผู้ให้บริการเรียกรถผ่านแอปพลิเคชันของต่างชาติ ลงนามในบันทึกความเข้าใจ (Memorandum of Understanding: MOU) กับกระทรวงโยธาธิการและคมนาคมของกัมพูชา (Ministry of Public Works and Transport of Cambodia)

อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังคงประสบปัญหาเกี่ยวกับบริการรถร่วมเดินทางผ่านแอปพลิเคชัน อาทิ ผู้ขับไม่มีใบอนุญาตขับขี่สาธารณะ รถยนต์ที่นำมาใช้รับส่งผู้โดยสารไม่ใช่รถสาธารณะ และอัตราค่าโดยสารไม่เป็นไปตามประกาศกระทรวงคมนาคม ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาในรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับ 1) ข้อเท็จจริงในปัจจุบันเกี่ยวกับการให้บริการรถร่วมเดินทางผ่านแอปพลิเคชันในประเทศไทย 2) นโยบายและกฎหมายของ 7 ประเทศสมาชิกอาเซียน ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการจัดทำข้อเสนอแนวทางการกำกับดูแลการให้บริการดังกล่าวของประเทศไทยต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมการขนส่งทางบก, กองทุนเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน, และสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (23 มกราคม 2561). การกำกับดูแลบริการเรียกแท็กซี่ผ่านแอปพลิเคชัน. ใน เอกสารประกอบงานสัมมนาการกำกับดูแลบริการเรียกแท็กซี่ผ่านแอปพลิเคชัน (น.3-30). กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (ม.ป.ป.). การจดทะเบียนจัดตั้งธุรกิจในประเทศพม่า. สืบค้น 31 พฤษภาคม 2562 จาก <file:///D:/Users/parliament/Downloads/myanmar.pdf>

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. (ม.ป.ป.). จะจัดตั้งบริษัทที่พม่า ต้องทำอย่างไรบ้าง?. สืบค้น 31 พฤษภาคม 2562 จาก https://www.ditp.go.th/faq_detail.php?fa_id=31&filename=faq

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. (มีนาคม 2560). ผู้ประกอบการ online-taxi อินโดนีเซียเรียกร้องให้รัฐบาลทบทวนกฎหมาย. สืบค้น 31 พฤษภาคม 2562 จาก https://www.ditp.go.th/contents_attach/164971/164971.pdf

จันทพร ศรีโพน. (3 กรกฎาคม 2560). แนวโน้มของอุเบอร์ (UBER) ในการฝ่าฟันวิกฤตด้านกฎหมายในอาเซียน. สืบค้น 31 พฤษภาคม 2562 จาก <https://lawforasean.com/blog/2017/07/-uber-article-regulations-asean>

ชัชฎาภรณ์ ประยูรวงษ์. (เมษายน 2561). Application “เรียก Taxi” ปัญหากฎหมายล้ำสมัยจริงหรือ?. สืบค้น 31 พฤษภาคม 2562 จาก http://library2.parliament.go.th/ejournal/content_af/2561/apr2561-1.pdf

บริการจากแกร็บในแต่ละเมืองทั่วไทย. (ม.ป.ป.). สืบค้น 31 พฤษภาคม 2562 จาก <https://grabdriverth.com/otc-signup/>

- บุญญาภรณ์ ดันติปิฎก. (3 พฤษภาคม 2561). **อัปเดตการบริการขนส่งผู้โดยสารในอาเซียนด้วยธุรกิจ ride-hailing**. สืบค้น 31 พฤษภาคม 2562 จาก <https://www.scbeic.com/th/detail/product/4726>
- วิภาณันท์ ประสมปลื้ม. (7 กุมภาพันธ์ 2561). **การกำกับดูแล TNC ในต่างประเทศ (2)**. สืบค้น 31 พฤษภาคม 2562 จาก <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/643844>
- สภานิติบัญญัติแห่งชาติ, คณะกรรมาธิการการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สารสนเทศ และการสื่อสารมวลชน. (2561). **กระทู้ต่อมเทคโนโลยี รับมือดิจิทัลพลิกโลก (Digital Disruption and Transformation)**. สืบค้น 31 พฤษภาคม 2562 จาก https://www.senate.go.th/assets/portals/1/news/839/2_โครงการ-กระทู้ต่อมเทคโนโลยี.pdf
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานบุคคล. (พฤษภาคม 2560). **ประเทศไทยในบริบทไทยแลนด์ 4.0 ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560**. สืบค้น 31 พฤษภาคม 2562 จาก <https://www.ocsc.go.th/sites/default/files/document/thailand-4-0-under-coninstitution-2560.pdf>
- สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร. (กันยายน 2558). **รายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การศึกษาจัดทำโครงการบริหารจัดการความต้องการในการเดินทาง (Demand Management) เพื่อรองรับการพัฒนาโครงข่ายการจราจรและระบบขนส่งสาธารณะในเขตกรุงเทพมหานคร**. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร.
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (สนช.). (ม.ป.ป.). **FAQ: Exploring about STARTUP NEWS in Thailand**. สืบค้น 31 พฤษภาคม 2562 จาก <http://startupthailand.org/about/#1502182411929-df8e4fa0-9d50>
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (23 มิถุนายน 2560). **รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 39/2560 (น. 1-8)**. กรุงเทพฯ: กองการพิมพ์.
- สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ กรุงพนมเปญ. (12 ตุลาคม 2560). **อูเบอร์ (Uber) บุคคลที่กัมพูชาพร้อมเปิดให้บริการอย่างเป็นทางการแล้วที่กรุงพนมเปญ**. สืบค้น 31 พฤษภาคม 2562 จาก https://www.ditp.go.th/ditp_web61/article_sub_view.php?filename=contents_attach/202493/202493.pdf&title=202493&cate=562&d=0
- สุรินทร์ แก้วทอง. (26 ตุลาคม 2560). **ทิศทางของ UBER และ GRAB ภายใต้ต้นนโยบาย Thailand 4.0**. สืบค้น 31 พฤษภาคม 2562 จาก <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/642940>
- อัจฉริยา ตันวิตรานนท์. (2561). **ปัญหาความรับผิดชอบของผู้ประกอบธุรกิจขนส่งที่ไม่ได้รับอนุญาต: กรณีศึกษาอูเบอร์**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะนิติศาสตร์, สาขาวิชานิติศาสตร์.
- อาริยา สุขโต. (พฤษภาคม 2560). **อูเบอร์ (Uber) ความถูกต้องที่ไม่ถูกต้อง**. สืบค้น 31 พฤษภาคม 2562 จาก <http://library2.parliament.go.th/ebook/content-issue/2560/hi2560-032.pdf>

ภาษาต่างประเทศ

- Government to regulate ride-hailing mobile apps. (2017, December 5). **Myanmar Times**. Retrieved May 31, 2019 from <https://www.mmmtimes.com/news/government-regulate-ride-hailing-mobile-apps.html>
- Government under rising pressure to correctly tax ride-hailing companies. (2018, June 20). **Myanmar Times**. Retrieved May 31, 2019 from <https://www.mmmtimes.com/news/government-under-rising-pressure-correctly-tax-ride-hailing-companies.html>
- King-Dominguez, R. M. (2015, July 1). **Uber and out: the Philippines legalizes Uber business model**. Retrieved May 31, 2019 from <https://www.legalbusinessonline.com/features/uber-and-out-philippines-legalizes-uber-business-model/71172>
- Lim, A. (2017, March 15). **LTA receives about 5,000 applications for new vocational licence for private hire drivers**. Retrieved May 31, 2019 from <https://www.straitstimes.com/singapore/transport/lta-receives-about-5000-applications-for-new-vocational-licence-for-private-hire>
- Myanmar Companies Law**. (2017). Retrieved May 31, 2019 from https://www.dica.gov.mm/sites/dica.gov.mm/files/document-files/final_mcl_English_version_6_dec_president_signed_version_cl.pdf
- Sipalan, J. (2017, July 27). **Malaysia legalizes e-hailing services as Grab, Uber compete**. Retrieved May 31, 2019 from <https://www.businessinsider.com/r-malaysia-legalizes-e-hailing-services-as-grab-uber-compete-2017-7>
- Toppa, S. (2015, May 12). **Uber Is Now Legal Everywhere in the Philippines**. Retrieved May 31, 2019 from <http://time.com/3854958/uber-legal-philippines-ride-hailing/>
- Vietnam to review Uber, Grab legal status**. (2017). Retrieved May 31, 2019 from <https://english.vietnamnet.vn/fms/business/192626/vietnam-to-review-uber--grab-legal-status.html>

ภาพอ้างอิง

- Hector Costello. (2019). **Ride Hailing Service Market 2019 By Service (Car Sharing, Rental), Vehicle Type, Mobility, Location, Global Opportunity and Industry Forecast – 2023**. Retrieved May 31, 2019 from <https://marketersmedia.com/ride-hailing-service-market-2019-by-service-car-sharing-rental-vehicle-type-mobility-location-global-opportunity-and-industry-forecast-2023/479631>

ความสุขและความคาดหวังของแรงงานไทย 2562

เรียบเรียงโดย ปรียวรรณ สุวรรณสุนย์

ที่มา: แรงงานไทย. โดย ชมรมดินปุ๋ย, 2561, <https://sootinclaimon.wordpress.com/2018/11/13/3-ทศวรรษ-ของการ-เปลี่ยนแปลง/>

แรงงานเป็นปัจจัยการผลิตและเป็นทุนมนุษย์ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาในทุกระดับ ทั้งระดับส่วนย่อย (Micro) ของระบบเศรษฐกิจคือ แรงงานในภาคการผลิตทั้งอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และบริการ และระดับมหภาค (Macro) ของประเทศ กล่าวคือ ถ้าแรงงานในภาคการผลิตต่าง ๆ ของประเทศมีความรู้ความสามารถ มีทักษะและศักยภาพสูง จะส่งผลให้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการผลิตสูงขึ้น เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศ แรงงานจึงเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญและมีคุณค่าต่อประเทศอย่างมาก และเนื่องจากวันที่ 1 พฤษภาคมของทุกปีตรงกับวันแรงงานแห่งชาติ ศูนย์สำรวจความคิดเห็น “นิด้าโพล” สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) ได้สำรวจความคิดเห็นของประชาชนผู้ใช้แรงงานที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ระหว่างวันที่ 19-21 เมษายน 2562 กระจายทุกภูมิภาคทั่วประเทศ รวมทั้งสิ้น 1,256 หน่วยตัวอย่าง เกี่ยวกับความสุขในการทำงานและสิ่งที่ต้องการให้ภาครัฐช่วยเหลือเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตแรงงานไทย การสำรวจอาศัยการสุ่มตัวอย่างโดยใช้ความน่าจะเป็นจากบัญชีรายชื่อฐานข้อมูลตัวอย่างหลักที่เป็นกลุ่มผู้ใช้แรงงานของ “นิด้าโพล” ด้วยวิธีแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยแบ่งชั้นภูมิตามภูมิภาค จากนั้นในแต่ละภูมิภาคนำตัวอย่างด้วยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ กำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 คำถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นข้อคำถามหมวด Happy Work Life (Happy Plus)/การงานดีจากคู่มือการวัดความสุขด้วยตนเอง (HAPPINOMETER) ของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

ผลการสำรวจพบว่า 1) กลุ่มตัวอย่างแรงงานไทยส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป มีภูมิลำเนาอยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อายุอยู่ระหว่าง 46-59 ปี มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า และรายได้

เฉลี่ยต่อเดือนคือ 10,001–20,000 บาท 2) ระดับความสุขและความต้องการของแรงงานกลุ่มตัวอย่าง ดังแสดงในตารางที่ 1 และตารางที่ 2

ตารางที่ 1 ปัจจุบันท่านมีความสุขในการทำงานในระดับใด

ระดับความสุขของผู้ใช้แรงงาน	ร้อยละ
มีความสุข	64.89
มีความสุขมาก	27.39
ไม่มีความสุข	6.43
ไม่มีความสุขเลย	0.79
รวม	100.00

ตารางที่ 2 ท่านอยากให้รัฐบาลชุดใหม่ช่วยเหลือแรงงานไทยในเรื่องใดมากที่สุด

สิ่งที่อยากให้รัฐบาลชุดใหม่ช่วยเหลือแรงงานไทยมากที่สุด	ร้อยละ
พิจารณาปรับค่าแรงขั้นต่ำให้เหมาะสมกับค่าครองชีพ	47.13
เพิ่มสวัสดิการการรักษาพยาบาล	21.97
ส่งเสริมพัฒนาทักษะความรู้ ด้านฝีมือให้กับแรงงานไทย	11.31
แก้ไขปัญหาแรงงาน	10.59
ตรวจสอบ/ควบคุมนายจ้างไม่ให้เอา راحتเอาเปรียบ	6.69
การแย่งงานของแรงงานต่างด้าว	2.07
อื่น ๆ ได้แก่ ลดอัตราภาษี มีกองทุนรวม ฯลฯ	0.24
รวม	100.00

ตารางที่ 3 ท่านอยากได้รับการพัฒนาฝีมือแรงงานในด้านใดมากที่สุด

สิ่งที่แรงงานไทยอยากได้รับการพัฒนาฝีมือมากที่สุด	ร้อยละ
ด้านภาษาต่างประเทศ	38.69
ด้านช่างอุตสาหกรรม	12.90
ด้านคอมพิวเตอร์	10.19
ด้านอาหารและเครื่องดื่ม	7.40
ด้านโซเซียลมีเดีย	6.93
ด้านช่างก่อสร้าง	6.53
ด้านช่างซ่อมรถยนต์ รถจักรยานยนต์	5.41
ด้านช่างไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์	4.86
ด้านช่างตัดเย็บเสื้อผ้า	3.50
ด้านช่างผม	0.88
อื่น ๆ คือ ไม่มีสิ่งที่อยากพัฒนา	2.71
รวม	100.00

กล่าวโดยสรุป ผลการสำรวจความสุขและความคาดหวังของแรงงานไทย พบว่า กลุ่มตัวอย่างถึงร้อยละ 92.28 มีความสุขในการทำงาน กล่าวคือ ร้อยละ 64.89 มีความสุข และร้อยละ 27.39 มีความสุขมาก ขณะที่กลุ่มตัวอย่างเพียงร้อยละ 7.22 ไม่มีความสุขในการทำงาน กล่าวคือ ร้อยละ 6.93 ไม่มีความสุข และ

ร้อยละ 0.79 ไม่มีความสุขเลย อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างยังอยากให้รัฐบาลชุดใหม่ช่วยเหลือแรงงานไทยในเรื่องต่าง ๆ เรียงลำดับจากสิ่งที่แรงงานจำนวนมากต้องการไปหาสิ่งที่แรงงานจำนวนน้อยต้องการ คือ 1) พิจารณาปรับค่าแรงขั้นต่ำให้เหมาะสมกับค่าครองชีพ 2) เพิ่มสวัสดิการค่ารักษาพยาบาล 3) ส่งเสริมพัฒนาทักษะความรู้ด้านฝีมือให้กับแรงงานไทย 4) แก้ไขปัญหาว่างงาน 5) ตรวจสอบ/ควบคุมนายจ้างไม่ให้เอารัดเอาเปรียบ 6) การแข่งขันของแรงงานต่างด้าว และ 6) ประเภทอื่น ๆ ได้แก่ ลดอัตราภาษีมีกองทุนรวม ฯลฯ และกลุ่มตัวอย่างมีความอยากได้รับการพัฒนาฝีมือแรงงานในด้านต่าง ๆ โดยเรียงลำดับจากสิ่งที่แรงงานจำนวนมากต้องการไปหาสิ่งที่แรงงานจำนวนน้อยต้องการ คือ 1) ด้านภาษาต่างประเทศ 2) ด้านช่างอุตสาหกรรม 3) ด้านคอมพิวเตอร์ 4) ด้านอาหารและเครื่องดื่ม 5) ด้านโซเซียลมีเดีย 6) ด้านช่างก่อสร้าง 7) ด้านช่างซ่อมรถยนต์ รถจักรยานยนต์ 8) ด้านช่างไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์ 9) ด้านช่างตัดเย็บเสื้อผ้า 10) ประเภทอื่น ๆ คือ ไม่มีสิ่งที่อยากพัฒนา และ 11) ด้านช่างทำผม

ทั้งนี้ ผลการสำรวจความคิดเห็นเรื่องความสุขและความคาดหวังของแรงงานไทยดังกล่าว มีความสอดคล้องกับข้อเรียกร้องจากสภาองค์การลูกจ้างสัมพันธ์แรงงานแห่งประเทศไทย เนื่องในวันแรงงานแห่งชาติ 2562 เพื่อเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงานและครอบครัวให้มีความมั่นคงและสามารถดำรงชีพได้อย่างมีศักดิ์ศรี ซึ่งประกอบด้วย 10 ข้อเรียกร้องดังต่อไปนี้

1. ให้รัฐบาลรับรองอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 87 และ 98 ว่าด้วยเสรีภาพในการสมาคมและสิทธิในการรวมตัวและเจรจาต่อรองร่วมกัน เพราะการให้สัตยาบันในอนุสัญญาฯ ทั้ง 2 ฉบับ จะช่วยลดปัญหาด้านแรงงานสัมพันธ์ซึ่งมีรากฐานมาจากการที่สังคมมีทัศนคติในทางลบต่อสิทธิและเสรีภาพในการรวมตัวและเจรจาต่อรองร่วม ทำให้ช่องทางในการพูดคุยอย่างเท่าเทียม โดยใช้หลักความเป็นเหตุเป็นผลมีไม่เพียงพอ เมื่อลูกจ้างและนายจ้างเกิดความขัดแย้ง จึงมีแนวโน้มจะขยายเป็นความรุนแรงได้ง่าย การให้สัตยาบันจะทำให้ประเทศมีภาวะผูกพันในการดำเนินการตามอนุสัญญาที่ต้องส่งเสริมและพัฒนาอย่างจริงจังให้ทุกฝ่ายยอมรับและปฏิบัติตามมาตรฐานดังกล่าว ส่งผลให้นายจ้างและลูกจ้างสามารถเจรจาต่อรองได้อันเป็นการส่งเสริมบรรยากาศการลงทุนที่แท้จริง

2. ให้รัฐบาลเร่งดำเนินการนำร่อง โดยนำร่างพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. .... ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมที่ผ่านการพิจารณาแล้วเข้าสู่กระบวนการพิจารณาให้รัฐสภาโดยเร่งด่วน สำหรับสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. .... มีความสอดคล้องกับอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 87 และ 98 เปลี่ยนกรอบคิดแรงงานสัมพันธ์จากความสัมพันธ์แบบ “นายกับบ่าว” ไปสู่ “หุ้นส่วนทางสังคมและเศรษฐกิจ” รวมถึงมุ่งส่งเสริมพัฒนาและคุ้มครองกระบวนการแรงงานสัมพันธ์ที่เป็นธรรม

3. ให้รัฐบาลแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 โดยกำหนดการเกษียณอายุของลูกจ้างอยู่ที่ 60 ปี ในกรณีลูกจ้างมีอายุ 55 ปี ประสงค์จะลาออกจากการเป็นลูกจ้าง ให้นายจ้างอนุญาตให้ลาออกได้ โดยได้รับสิทธิประโยชน์เช่นเดียวกับลูกจ้างที่เกษียณทุกประการ และให้กระทรวงแรงงานดำเนินการหามาตรการให้สถานประกอบการที่มีลูกจ้างรับเหมาค่าแรงปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ตามมาตรา 11/1 อย่างเคร่งครัด

4. ให้รัฐบาลปฏิรูปแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับการประกันสังคม คือ ปรับฐานการรับเงินบำนาญโดยให้มีอัตราเริ่มต้นที่ 5,000 บาท ในกรณีผู้ประกันตนเกษียณอายุและรับบำนาญแล้ว เมื่อสมัครเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 ให้มีสิทธิรับเงินบำนาญต่อไป ส่วนผู้ประกันตนที่รับบำนาญชราภาพให้คงสิทธิไว้ 3 กรณี ได้แก่ การรักษาพยาบาล ทุพพลภาพ และค่าทำศพเหมือนเดิม

ในกรณีผู้ประกันตนพ้นสภาพจากมาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 และประกันตนตามมาตรา 39 การคำนวณเงินค่าจ้าง 60 เดือน เป็นค่าทดแทนต่าง ๆ ให้ใช้ฐานค่าจ้างจากมาตรา 33 เพิ่มสิทธิประโยชน์การรักษาพยาบาลผู้ประกันตนตามมาตรา 40 เหมือนผู้ประกันตนตามมาตรา 33 และ 39 ขยายอายุผู้ประกันตนจาก 15-60 ปี ขยายเป็น 15-70 ปี เพื่อให้เข้ากับสังคมผู้สูงอายุ

5. ให้รัฐบาลปรับโครงสร้างหน่วยงานโดยรวมกองทุนทดแทนสำนักงานประกันสังคมกับกองความปลอดภัยแรงงาน กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานให้ยกระดับเป็นกรมความปลอดภัยแรงงาน สังกัดกระทรวงแรงงาน

6. ให้รัฐบาลเร่งดำเนินการนำพระราชบัญญัติกองทุนบำเหน็จบำนาญแห่งชาติเข้าสู่การพิจารณาต่อรัฐสภาโดยเร่งด่วน เพื่อเป็นกองทุนของลูกจ้าง และให้รัฐบาลส่งเสริมการออมของลูกจ้างในรูปแบบสหกรณ์ ออมทรัพย์ในทุกสถานประกอบการ

7. ให้รัฐบาลออกกฎหมายคุ้มครอง ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพแรงงานนอกระบบและมีสิทธิจัดตั้งองค์กรได้ เพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 87 และ 98

8. ให้รัฐบาลจัดระบบสวัสดิการหรือกองทุนสวัสดิภาพของรัฐวิสาหกิจให้กับพนักงานรัฐวิสาหกิจทั้งที่ยังมีสภาพเป็นพนักงาน และที่พ้นสภาพความเป็นพนักงานให้ได้รับไม่น้อยกว่าลูกจ้างภาคเอกชนที่ได้รับตามระบบประกันสังคมของพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 มาตรา 33 และมาตรา 39

9. ให้กระทรวงแรงงานปฏิบัติให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ตามมาตรา 74 รัฐพึงจัดให้มีระบบแรงงานสัมพันธ์ที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

10. ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานแต่งตั้งคณะทำงานติดตามข้อเรียกร้องในวันแรงงานแห่งชาติ ปี 2562 ให้ปรากฏอย่างเป็นรูปธรรม

เมื่อเปรียบเทียบกรณีแรงงานไทยถึงร้อยละ 92.28 มีความสุขในการทำงาน ขณะที่ร้อยละ 6.93 ไม่มีความสุข และร้อยละ 0.79 ไม่มีความสุขเลย ซึ่งมีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก ประกอบกับข้อเรียกร้องสภาองค์กรลูกจ้างสัมพันธ์แรงงานแห่งประเทศไทยที่มีความสอดคล้องกับความต้องการของแรงงานที่อยากได้จากรัฐบาลชุดใหม่ โดยเฉพาะเรื่องต้องการเพิ่มสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลเพื่อให้แรงงานได้รับสิทธิหลังจากที่พ้นวัยแรงงาน ที่สามารถรับบำนาญชราและยังคงสิทธิการรักษาพยาบาลตามพระราชบัญญัติประกันสังคม มีการขยายอายุประกันตนจากเดิม 15-60 ปี เป็น 15-70 ปี ให้สอดคล้องกับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ลำดับรองลงมาคือ การส่งเสริมพัฒนาทักษะและความรู้ ซึ่งพบว่า 3 ลำดับแรกที่ต้องการพัฒนา ได้แก่ ด้านภาษาต่างประเทศ ด้านช่างอุตสาหกรรม และด้านคอมพิวเตอร์ จึงอาจมีที่มาของความต้องการดังกล่าวคือ นับตั้งแต่ปี 2558 ที่ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้มีการรวมกลุ่มที่เรียกว่าประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) มีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจทั้งในภูมิภาคเอเชียและระดับโลก เนื่องจากเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและมีแรงงานจำนวนมากที่จะเป็นทั้งปัจจัยการผลิตและตลาดสินค้า เพราะการเปิดประชาคมอาเซียนได้ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานเสรีจะมีการเปิดเสรีทางการค้า การบริการ และการลงทุน ซึ่งการเคลื่อนย้ายแรงงานอาจเกิดผลดีที่จะแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากแรงงานต่างชาติที่มีฝีมือเข้ามาทำงานในประเทศไทยง่ายขึ้น มีการแข่งขันด้านทักษะแรงงาน ขณะเดียวกันจะทำให้แรงงานไทยถูกแย่งงานได้ จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนเตรียมความพร้อมด้านภาษาและเทคโนโลยีสารสนเทศตามความต้องการของแรงงานที่ต้องการพัฒนาฝีมือตามผลโพลล์ของนิด้า

ขณะเดียวกันในภูมิภาคนี้ ประเด็นที่ต้องพิจารณาเพิ่มเติมคือ ศักยภาพของแรงงานที่จะเป็นปัจจัยการผลิต ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และนโยบายประเทศไทย 4.0 ที่จะมีผลกระทบต่อแรงงานไทยในอนาคต ซึ่งแรงงานส่วนใหญ่ยังอยู่ในภาคการเกษตรที่มีประสิทธิภาพแรงงานต่ำที่สุด แม้ว่าจะมีการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคบริการ แต่ในส่วนภาคบริการมีศักยภาพแรงงานต่ำเนื่องจากการปิดกั้นเทคโนโลยีและเงินทุนจากต่างประเทศ กฎกติกากำกับดูแลในบางสาขาบริการไม่เอื้อต่อการแข่งขัน และในส่วนของภาคอุตสาหกรรมมีโครงสร้างการผลิตที่เป็นแบบรับจ้างผลิตและเน้นการผลิตที่ใช้แรงงานเข้มข้น ทำให้ไม่มีการพัฒนาศักยภาพแรงงานตามไปด้วย

ดังนั้น สิ่งที่รัฐบาลควรให้ความสำคัญคือ การนำข้อเรียกร้องจากสภาองค์กรลูกจ้างสมาพันธ์แรงงานแห่งประเทศไทยมาพิจารณาพร้อมกับเพิ่มการพัฒนาฝีมือแรงงาน และปรับปรุงคุณภาพการศึกษาเพื่อสร้างแรงงานให้มีทักษะและตอบสนองต่อตลาดแรงงาน แก้ไขการเคลื่อนย้ายเข้ามาของแรงงานต่างด้าวทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย ที่ทำให้ต้องรับภาระจากแรงงานแอบแฝงในการบริการสวัสดิการพื้นฐานด้วยการนำแรงงานต่างด้าวกลับเข้ามาสู่ในระบบให้ครบถ้วน และอาจมีการเก็บค่าธรรมเนียมในการให้บริการสาธารณะ ส่วนภาวะสมองไหลควรจะมีผลตอบแทนและสวัสดิการให้จูงใจกับแรงงานมีทักษะ มีการพัฒนาเทคโนโลยีในประเทศให้สามารถแข่งขันซึ่งจะเป็นการดึงดูดแรงงานที่ทักษะเหล่านี้ให้อยู่ภายในประเทศ จะส่งผลให้คุณภาพชีวิตผู้ใช้แรงงานมีความเป็นอยู่และมีความสุขกับงานมากขึ้น

บรรณานุกรม

- ความสุขและความคาดหวังของแรงงานไทย 2562. (2562). สืบค้น 21 พฤษภาคม 2562 จาก nidapoll.nida.ac.th/index.php?op=polls-detail&id=652
- ชาญโชติ ชมพูนุท. (2555). แรงงาน. สืบค้น 21 พฤษภาคม 2562 จาก <http://www.gotoKnow.org/posts/504753>
- นายภา เปิดงานวันแรงงานแห่งชาติ รับ 10 ข้อ เรียกร้องยืนยันรัฐบาลดูแลสิทธิแรงงานทุกคน. (2562). สืบค้น 21 พฤษภาคม 2562 จาก www.mol.go.th/content/82387/1556701816
- อนุสร อันวรค์. (2557). แรงงานไทยใน AEC ก้าวนี้ให้ทัน. สืบค้น 21 พฤษภาคม 2562 จาก www.ertc.econ.tu.ac.th/images/ertc.econ.tu.ac.th/บทความ/2014-11
- อนุสัญญา ILO ฉบับที่ 87 และ 98. (ม.ป.ป.). สืบค้น 21 พฤษภาคม 2562 จาก <http://www.unionesso.org/14072124/อนุสัญญา-ilo-ฉบับที่-87-98>
- อุทุมพร พลากร. (2557). การขาดแคลนแรงงานไทย : สภาพปัญหา สาเหตุและแนวทางแก้ไข. สืบค้น 21 พฤษภาคม 2562 จาก web.senate.go.th/W3C/senate/pictures/comme/57/file_1343115661.pdf
- ภาพอ้างอิง
- แรงงานไทย. (2561). สืบค้น 20 มิถุนายน 2562 จาก <https://sootinclaimon.wordpress.com/2018/11/13/3-ทศวรรษ-ของการเปลี่ยนแปลง>

การบำบัดน้ำเสีย

เรียบเรียงโดย อัญชลี จวงจันทร์

ที่มา: ข้อมูลระบบบำบัดน้ำเสีย. โดยเทศบาลนครนนทบุรี, 2562, <https://www.nakornnont.go.th/ข้อมูลระบบบำบัดน้ำเสีย/>

น้ำเป็นสิ่งจำเป็นต่อทุกชีวิตและกิจกรรมทั้งภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศ แต่เนื่องจากการอุปโภคบริโภคน้ำในปัจจุบันส่งผลให้เกิดปัญหา “น้ำเสีย” ซึ่งมาจากชุมชนจากอุตสาหกรรม จากเกษตรกรรม และจากหลากหลายการชะล้างความสกปรกต่าง ๆ อาทิ กองขยะมูลฝอย แหล่งเก็บสารเคมี ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ หรือแม้แต่คลองระบายน้ำ น้ำเสียซึ่งมีสารพิษหรือสิ่งปฏิภูลที่ไม่พึงปรารถนาปนอยู่ ตลอดจนมีการปนเปื้อนของสิ่งสกปรกนั้นทำให้คุณสมบัติของน้ำเปลี่ยนแปลงไป จนอยู่ในสภาพที่ไม่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้ โดยเฉพาะสิ่งปนเปื้อนประเภทน้ำมัน ไขมัน ผงซักฟอก สบู่ ยาฆ่าแมลง สารอินทรีย์ที่ทำให้เกิดการเน่าเหม็นและเชื้อโรคต่าง ๆ ปัญหาน้ำเสียจึงเกิดขึ้นมาพร้อมกับการเจริญเติบโตของชุมชนและการเพิ่มขึ้นของการผลิตภาคอุตสาหกรรม และการเพิ่มผลผลิตของภาคเกษตรกรรม โดยเป็นสาเหตุทำให้เกิดการเน่าเหม็นหรือเป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตในน้ำซึ่งเป็นห่วงโซ่อาหารของคนและสัตว์ ทั้งนี้เป็นเพราะสิ่งเจือปนที่มีอยู่ในน้ำ อาทิ สารอินทรีย์ กรด ต่าง ของแข็ง สารแขวนลอย น้ำมัน ไขมัน เกลือและแร่ธาตุที่เป็นพิษ สารกัมมันตภาพรังสี สารที่ทำให้เกิดความร้อน สี และกลิ่น จึงเป็นที่มาของการบำบัดน้ำเสียด้วยวิธีการที่ใช้กันอยู่โดยทั่วไปคือ วิธีการกำจัดหรือทำลายสิ่งปนเปื้อนในน้ำเสียให้หมดไป หรือเหลือน้อยที่สุดให้ได้มาตรฐานที่กำหนด และไม่ทำให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้แก่ การใช้กระบวนการดังต่อไปนี้ในการบำบัดน้ำเสีย

1. กระบวนการทางเคมี เป็นวิธีการบำบัดน้ำเสียโดยการแยกสารต่าง ๆ หรือสิ่งปนเปื้อนในน้ำเสียที่บำบัด เช่น โลหะหนัก สารพิษ สภาพความเป็นกรดต่างสูง ๆ ที่ปนเปื้อนอยู่ด้วยการเติมสารเคมีต่าง ๆ ลงไป

เพื่อให้เข้าไปทำปฏิกิริยาซึ่งจะมีประโยชน์ในการแยกสาร แต่มีข้อเสีย คือ เมื่อเติมสารเคมีลงในน้ำเสียแล้วทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวิธีนี้มีค่าใช้จ่ายสำหรับสารเคมีค่อนข้างสูง ดังนั้น กระบวนการทางเคมีจะเลือกใช้ก็ต่อเมื่อน้ำเสียไม่สามารถบำบัดได้ด้วยกระบวนการทางกายภาพหรือชีวภาพ

2. กระบวนการทางชีววิทยา เป็นกระบวนการที่อาศัยหลักการใช้จุลินทรีย์ต่าง ๆ มาทำการย่อยสลายเปลี่ยนอินทรีย์สารไปเป็นก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์และแอมโมเนีย เป็นการบำบัดน้ำเสียที่ดีที่สุดในแง่ของการลดปริมาณสารอินทรีย์ในแหล่งน้ำ แต่หลักการนี้ต้องเลือกสภาวะแวดล้อมให้เหมาะสมกับการทำงานของจุลินทรีย์ โดยสัมพันธ์กับปริมาณของจุลินทรีย์และเวลาที่ใช้ในการย่อยสลายแบบที่เรียกว่าเลือกใช้ในการย่อยสลายสารอินทรีย์แยกออกได้เป็น 2 ประเภท คือ แบบที่เรียกว่าต้องใช้ออกซิเจน ส่วนกลุ่มที่ 2 เป็นพวกไม่ใช้ออกซิเจน

3. กระบวนการทางกายภาพ เป็นการบำบัดน้ำเสียอย่างง่ายซึ่งจะแยกของแข็งที่ละลายน้ำออก วิธีนี้จะแยกตะกอนได้ประมาณร้อยละ 50-65 ส่วนเรื่องการแยกความสกปรกในรูปของสารอินทรีย์ประมาณร้อยละ 20-30 เท่านั้น วิธีการต่าง ๆ ในกระบวนการนี้มีหลายวิธี เช่น ดักด้วยตะแกรง เป็นการแยกเศษขยะต่าง ๆ ที่มากับน้ำเสีย

4. กระบวนการทางกายภาพ-เคมี เป็นกระบวนการที่ต้องมีอุปกรณ์ช่วย ซึ่งกระบวนการนี้จะใช้ในช่วงตอนสุดท้ายในการบำบัดน้ำเสีย ที่ผ่านกระบวนการในขั้นตอน คือ การดูดซับด้วยถ่าน การแลกเปลี่ยนประจุระหว่างสารปนเปื้อนในน้ำเสียบกัตัวกลางซึ่งบรรจุทั้งประจุบวกและประจุลบ โดยการลำเลียงน้ำภายใน

ดังนั้น เพื่อประโยชน์ต่อการมีองค์ความรู้ด้านการบำบัดน้ำเสียของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รอบโลกวิจัยฉบับนี้จึงขอนำเสนอข้อมูลสารสนเทศเรื่อง การบำบัดน้ำเสียของต่างประเทศ คือ ประเทศญี่ปุ่น สวีเดน สหรัฐอเมริกา และของประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ในการวิจัยต่อยอดหรือดำเนินการเกี่ยวกับการบำบัดน้ำเสียของประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ญี่ปุ่น คนญี่ปุ่นมีความเคารพต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ เมื่อเห็นน้ำเสียถูกทิ้งลงในแม่น้ำและทะเล โดยไม่ได้รับการรีไซเคิลก็จะเกิดความเสียหาย จึงได้ทำการวิจัยในการรีไซเคิลน้ำโดยมีจุดประสงค์ในการแก้ปัญหาที่เกี่ยวกับน้ำในระดับสากล โดยได้มีโรงงานสาธิตการรีไซเคิลและรียูนน้ำ ชื่อว่า “Water Plaza คิตะคิวชู” เป็นโรงงานสาธิตการรีไซเคิลตั้งอยู่ในเมืองคิตะคิวชู จังหวัดฟูกูโอกะ สร้างขึ้นโดยสมาพันธ์องค์กรภาครัฐของญี่ปุ่น ฝ่ายบริหารเมืองและผู้ผลิตวัสดุและเครื่องมือที่ใช้ในภาคอุตสาหกรรม บริษัทในเครือช่ายนี้มีบทบาทในการจัดตั้งสมาคมวิจัยเทคโนโลยีการรีไซเคิลและการรียูนน้ำสากล (Global Water Recycling and Reuse Solution Technology Research Association-GWSTA) โดยมุ่งเน้นไปในการพัฒนาเทคโนโลยีด้านเทคนิคที่คิดค้นขึ้นใหม่และเผยแพร่ทักษะความรู้ด้านการบริหารระบบรีไซเคิลน้ำไปทั่วโลก Water Plaza ไม่ได้เป็นเพียงโรงงานสาธิตการรีไซเคิลน้ำเพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นศูนย์วิจัยที่มุ่งแก้ปัญหาเกี่ยวกับน้ำในระดับสากลที่ใหญ่ที่สุดในโลกอีกด้วย ทั้งนี้ Water Plaza ประกอบด้วยสิ่งก่อสร้างหลัก 2 แห่ง ได้แก่ โรงงานสาธิตที่ประกอบไปด้วยระบบรีไซเคิลและรียูนน้ำที่ทันสมัย และศูนย์ทดสอบเทคโนโลยีงานวิจัยและพัฒนา (Test Beds) นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์ทดสอบเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่สุดในการพัฒนาประสิทธิภาพของการผลิตน้ำรีไซเคิล ด้วยการกลั่นน้ำที่ได้จากการผสมน้ำทะเลเข้ากับน้ำที่รีไซเคิลจากน้ำเสียให้กลายเป็นน้ำบริสุทธิ์อีกครั้ง Water Plaza เก็บน้ำปริมาณ 3,000 ตันต่อวัน โดย 1,500 ตันมาจากน้ำเสียจากครัวเรือน ซึ่งเทียบเท่ากับปริมาณของเสียที่ระบายออกจากประชากรประมาณ 6,000 คน และอีก 500 ตันมา

จากน้ำทะเลจากปริมาณน้ำทั้งหมด 300 ตัน แยกไว้สำหรับทำการทดลองและที่เหลืออีก 1,700 ตัน นำมาผ่านขั้นตอนรีไซเคิลจนกลายเป็นน้ำสะอาดปริมาณ 1,400 ตัน ซึ่งปัจจุบันน้ำที่ผ่านการรีไซเคิลจะถูกนำไปส่งไปยังโรงงานไฟฟ้าที่อยู่ห่างไปอีกสองกิโลเมตร เพื่อนำไปใช้ในการหุงต้มโดยใช้ก๊าซธรรมชาติเหลว ซึ่งขั้นตอนในการทำน้ำให้บริสุทธิ์จะนำน้ำมากรองผ่านเยื่อบาง ที่ผลิตจากเทคโนโลยีล้ำหน้าล่าสุดของญี่ปุ่น น้ำเสียจะถูกกรองผ่านรูบนเยื่อที่มีขนาดเล็กมาก แต่ละอุมีความยาวเส้นผ่านศูนย์กลางเท่ากับหนึ่งในหมื่นถึงหนึ่งในล้านส่วนของมิลลิเมตร โดยในกรณีของน้ำจากท่อน้ำเสีย จะต้องนำจุลินทรีย์มาใส่ก่อนเพื่อละลายกากอินทรีย์ จากนั้นค่อยนำมากรองผ่านเยื่อบางเพื่อขจัดอนุภาคอื่น ๆ ที่ยังตกค้างอยู่ซึ่งรวมถึงจุลินทรีย์ด้วย จึงจะได้มาซึ่งน้ำที่ใสสะอาด นอกจากนี้ในกรณีของน้ำทะเลจะใช้แผ่นเยื่อบางอัตราฟิลเตรชันเพื่อขจัดอนุภาคต่าง ๆ เช่น แบคทีเรีย จะต้องผ่านระบบเยื่อกรองอีกชั้นหนึ่ง เพื่อกำจัดเกลือและไอออนจนกลายเป็นน้ำรีไซเคิลที่สามารถนำมาดื่มได้ ทั้งนี้ เยื่อบางที่ใช้ในการกรองชั้นที่ 2 มีระดับขนาดที่มีเส้นผ่าศูนย์กลางยาว 1 ใน 1,000,000 ส่วนของมิลลิเมตร อันเป็นผลจากเทคโนโลยีสุดล้ำ เยื่อนั้นถูกนำมาหมุนทับกันหลายชั้นให้เป็นหลอดที่มีเส้นผ่าศูนย์กลางยาวประมาณ 8-16 นิ้ว แต่เนื่องจากน้ำไม่สามารถกรองผ่านเยื่อได้เนื่องจากรูเล็กเกินไป จึงต้องใช้ปั๊มเพื่อให้เกิดแรงดันน้ำให้สามารถไหลผ่านรูกรองจนกลายเป็นน้ำดื่มได้ โดยขั้นตอนสำคัญ คือ การใส่น้ำเสียที่สกัดมาจากท่อลงไปใต้น้ำทะเลที่ผ่านการกรองในขั้นแรกมาแล้ว ผลก็คือ สัดส่วนการรีไซเคิลทั้งหมดดีขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับวิธีปกติทั่วไปและปริมาณเกลือในน้ำทะเลที่เจือจางแล้วก็น้อยลง ทำให้สามารถลดแรงดันจากปั๊มที่ต้องใช้ในการดันน้ำให้ไหลผ่านเยื่อบางเพื่อขจัดเกลือในชั้นที่ 2 ของการกรองมาตรการเหล่านี้ทำให้ระบบรีไซเคิลน้ำมีประสิทธิภาพและยังมีต้นทุนต่ำ บริษัทบำบัดน้ำเสีย 1 ใน 5 ของบริษัทในศูนย์ทดสอบได้จัดตั้งโรงงานนำร่องขึ้นมาเพื่อแข่งขันพัฒนากระบวนการรีไซเคิลน้ำที่ดียิ่งขึ้นในแง่ของการประหยัดพลังงานและการลดต้นทุน รวมไปถึงการคิดค้นสารเคมีที่สามารถทำความสะอาดเยื่อบางให้ปราศจากเชื้อโรคได้ในราคาที่ต่ำลง

สวีเดน กรุงสตอกโฮล์ม เมืองหลวงของประเทศสวีเดน ได้ขึ้นชื่อว่าเป็นที่มีแหล่งน้ำสะอาดที่สุดในโลก และมีกฎหมายอนุรักษ์แหล่งน้ำที่เข้มงวดมากที่สุด นอกจากนี้คุณภาพของน้ำประปาที่นี่ยังได้รับการยกย่องว่าเป็นน้ำดื่มที่ดีที่สุดของโลก การที่สวีเดนได้รับการยกย่องว่ามีแหล่งน้ำที่สะอาดที่สุดในโลก ส่วนหนึ่งมาจากการบังคับใช้กฎหมายอนุรักษ์น้ำที่เข้มงวด โดยทางการสวีเดนได้ห้ามประชาชนลงเล่นน้ำในแม่น้ำหรือทะเลสาบที่ใช้เป็นแหล่งผลิตน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคภายในประเทศ ขณะเดียวกันผู้ที่สร้างบ้านเรือนที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำจะปฏิบัติตามกฎการรักษาความสะอาดอย่างเคร่งครัดและห้ามสร้างบ้านอยู่ใกล้แม่น้ำในระยะ 100 เมตร ทั้งนี้ได้มีการจัดตั้ง Stockholm Water Company ซึ่งปัจจุบันใช้ชื่อว่า Stockholm Vatten เพื่อเข้ามาบริหารจัดการแหล่งน้ำและฟื้นฟูน้ำเสียโดยเฉพาะทำให้แหล่งน้ำในกรุงสตอกโฮล์มและบริเวณอื่น ๆ ของประเทศกลับมาเป็นแหล่งน้ำที่สะอาดและใช้อุปโภคบริโภคได้อีกครั้ง และในช่วงไม่กี่สิบปีที่ผ่านมา สวีเดนยังได้กำหนดให้บริษัทบริหารจัดการน้ำ ต้องมีเครื่องบำบัดน้ำเสียและเครื่องผลิตน้ำดื่มควบคู่กันเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการปล่อยน้ำเสียที่ผ่านการบำบัดแล้วไหลไปยังแม่น้ำเป็นแหล่งน้ำดิบในการผลิตน้ำประปา ขณะที่มีการใช้วิธีการบำบัดน้ำเสีย โดยนำน้ำเสียไปต้มจนเดือด ซึ่งไอน้ำที่ได้จากการต้มน้ำเสียจะถูกนำไปใช้เป็นพลังงานในการผลิตน้ำอุ่นในช่วงฤดูหนาว ส่วนกากของเสียที่ตกค้างอยู่นั้น จะถูกผลิตเป็นปุ๋ยเพื่อใช้ในภาคการเกษตร ขณะที่แก๊สชีวภาพที่ได้จากการผลิตปุ๋ย ก็จะถูกนำไปเป็นพลังงานในรถยนต์และรถประจำทางต่อไป ขณะเดียวกันบริษัทขนาดใหญ่ไม่ว่าจะต้องอยู่ใจกลางเมืองหรือชานเมือง ก็ต้องติดตั้งเครื่องบำบัดน้ำเสียและเครื่องผลิตน้ำดื่มตามมาตรฐานที่กฎหมายกำหนด หากไม่ปฏิบัติตามจะไม่ได้ใบอนุญาตของให้ประกอบกิจการ

สหรัฐอเมริกา มีโรงบำบัดน้ำเสียที่กรุงวอชิงตัน เป็นโรงงานบำบัดน้ำเสียที่ใหญ่ที่สุดในโลก โดยสำนักงานน้ำ DC Water ได้มีการกำจัดขยะของแข็งและสารอินทรีย์ออกจากน้ำเสียที่โรงงานบำบัดน้ำเสียขนาดใหญ่แห่งนี้ ขั้นตอนนี้เริ่มต้นด้วยการลำดับขยะอินทรีย์ออกจากน้ำเสียก่อนเป็นอันดับแรก ซึ่งขยะที่แยกได้เป็นเพียงสิ่งเดียวที่ทางโรงงานไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ โดยขยะอินทรีย์ที่แยกได้จะถูกนำไปใช้ในหลุมฝังกลบขยะในขณะที่น้ำเสียปริมาณมหาศาลจะไหลผ่านเข้าไปในโรงงานบำบัดเป็นประจำทุกวันและในขั้นตอนี้จะมีจุลินทรีย์ปริมาณมากช่วยย่อยสารไนโตรเจนอินทรีย์ในน้ำ การบำบัดน้ำเสียของ DC Water จึงเป็นการบำบัดโดยมีตะกอนจุลินทรีย์เป็นฟองลอยอยู่เหนือน้ำ ซึ่งจะสร้างกระบวนการทางชีวภาพที่ช่วยเปลี่ยนสภาพแอมโมเนียไนโตรเจนให้เป็นไนเตรต แล้วเปลี่ยนไนเตรตให้เป็นแก๊สไนโตรเจน โดยใช้ออกซิเจนและขั้นตอนี้ช่วยป้องกันไม่ให้นิโตรเจนลงไปสู่อ่าว Chesapeake ตะกอนในน้ำเสียยังมีประโยชน์ในขั้นตอนที่ 2 ซึ่งเป็นช่องการบำบัดน้ำเสีย โดยฟองอากาศที่ขึ้นมาจากก้นบ่อบำบัดด้วยระบบนี้เรียกว่า แอคติเวทเต็ดสลัดจ์ (Activated Sludge) ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีจุลินทรีย์แขวนลอยอยู่ในระบบกำจัดน้ำเสียด้วยกระบวนการทางชีวภาพซึ่งจะมีกากตะกอนจุลินทรีย์หรือที่เรียกว่า “สลัดจ์” เป็นผลพลอยได้เสมอ โดยขั้นตอนที่สองนี้จะมีการกำจัดกากตะกอนจุลินทรีย์แขวนลอยนี้ออกจากน้ำ โดยในขั้นตอนี้กากตะกอนจุลินทรีย์จะเต็มไปด้วยแก๊สคาร์บอนและจะถูกส่งไปยังถังย่อยเพื่อเปลี่ยนสภาพให้เป็นพลังงาน ถังย่อยดังกล่าวจึงเป็นระบบที่ใช้แรงดันและความร้อนสูงมากซึ่งเรียกว่า “ระบบถังย่อยเทอร์มัลไฮโดรไลซิส” (Thermal-Hydrolysis) จนเป็นที่มาให้สำนักงาน DC Water สามารถผลิตกระแสไฟฟ้าไว้ใช้เองได้ถึง 1 ใน 3 ของปริมาณที่โรงงานบำบัดน้ำเสียต้องใช้ทั้งหมด 25 เมกะวัตต์และยังนำเอาขยะแขวนลอยที่แยกได้จากน้ำเสียไปใช้เป็นปุ๋ย

สำหรับประเทศไทยมีกิจการที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดน้ำเสียในรูปแบบของโครงการในพระราชดำริโครงการวิจัย และความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษา สถาบันวิจัยกับภาคเอกชน ตามลำดับการนำเสนอต่อไปนี้

โครงการในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชในการบำบัดน้ำเสียด้วยโครงการต่าง ๆ อาทิ ระบบบำบัดน้ำเสียบึงมักกะสัน บึงพระราม 9 และแหลมผักเบี้ย ได้แก่

1. ระบบบำบัดน้ำเสียบึงมักกะสัน เป็นระบบบำบัดน้ำเสียแบบธรรมชาติ เรียกว่า “ระบบสายลมและแสงแดด” (Oxidation Pond) เป็นบ่อดินมีความลึก 0.5–2 เมตร พืชที่แสงแดดจะส่องลงถึงสาหร่ายในน้ำจะสังเคราะห์แสงแล้วให้ออกซิเจนออกมาและแบคทีเรียก็จะใช้ออกซิเจนในการย่อยสลายน้ำเสีย นอกจากนี้ในบางส่วนยังติดตั้งเครื่องเติมอากาศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบำบัด มีการปลูกผักตบชวาซึ่งมีความสามารถในการดูดซึมอาหารและโลหะหนักต่าง ๆ

2. ระบบบำบัดน้ำเสียบึงพระราม 9 ใช้ระบบที่คล้ายกับ Oxidation Pond ของบึงมักกะสัน แต่มีการใช้เครื่องกลในการเติมอากาศเสริมด้วย ประโยชน์ของการใช้เครื่องกลเข้าช่วยในการเติมอากาศ คือ จะช่วยเร่งให้ปฏิกิริยาการทำลาย BOD เป็นไปได้เร็วขึ้น (BOD คือ หน่วยวัดความเน่าเสียของน้ำ) ระบบนี้เรียกว่าระบบ Aerated Lagoon เมื่อเปรียบเทียบกับระบบนี้กับ Oxidation Pond ในความสามารถในการทำลาย BOD เท่า ๆ กันแล้ว ระบบ Aerated Lagoon จะต้องการพื้นที่น้อยกว่าระบบ Oxidation Pond 8–10 เท่า

3. ระบบบำบัดน้ำเสียแหลมผักเบี้ย ใช้ระบบ Oxidation Pond ร่วมกับระบบบำบัดน้ำเสียแบบบึงประดิษฐ์ (Constructed Wetland) โดยในส่วนของ Oxidation Pond จะแบ่งเป็นบ่อย่อย ๆ เมื่อน้ำผ่านแต่ละบ่อไป ก็จะค่อย ๆ สะอาดขึ้น มี 5 บ่อด้วยกัน น้ำจะผ่านตั้งแต่บ่อ 1–5 คือ

บ่อแรก คือ บ่อตกตะกอน (sedimentation Pond) ให้พวกตะกอนของเสียแยกออกไปก่อน

บ่อ 2, 3, 4 เป็นบ่อบำบัด (Oxidation Pond)

บ่อ 5 เป็นบ่อปรับคุณภาพน้ำ (Polishing Pond) จะนำน้ำไปตรวจสอบคุณภาพอย่างใกล้ชิด ก่อนปล่อยออกสู่ทะเล

ในส่วนของ Constructed Wetland จะเป็นบ่อบำบัด ซึ่งจะใช้พืชเข้ามาช่วยในการดูดซึมของเสีย มีทั้งหมด 3 ประเภท คือ 1) ระบบบึงชีวภาพ คือ การให้น้ำเสียผ่านบ่อดินตัน ๆ ซึ่งปลูกพืชที่มีรากพุ่มประเภทกกพันธุ์ต่าง ๆ และต้นอ้อ เป็นต้น พืชเหล่านี้จะช่วยดูดซับสารพิษและอินทรีย์สารให้ลดน้อยลง น้ำที่เหลือและล้นออกมาจากบ่อนี้ จึงเป็นน้ำที่ใช้ประโยชน์ได้ 2) ระบบกรองน้ำเสียด้วยหญ้าคล้ายกับบ่อชีวภาพเพียงแต่พืชที่ปลูกเป็นหญ้า ได้แก่ หญ้าเนเปียร์ หญ้าแฝก หญ้าขนและหญ้ารูซี่ เป็นต้น 3) ระบบกรองน้ำเสียด้วยป่าชายเลน การปลูกป่าชายเลนแบบธรรมชาติ มีพืชประเภทโกงกาง แสมชาก็สามารถใช้ในการบำบัดน้ำเสียได้เช่นกัน

โครงการวิจัยของสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ “การพัฒนาวิธีการจำแนกแหล่งกำเนิดมลพิษด้วยกลุ่มแบคทีเรีย กรณีสึกขาลุ่มน้ำท่าจีน” ซึ่งจากการติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำโดยกรมควบคุมมลพิษมานานต่อเนื่องนานกว่า 10 ปี พบว่า แม่น้ำท่าจีนมีปัญหาเรื่องคุณภาพน้ำไม่ได้มาตรฐาน โดยเฉพาะบริเวณแม่น้ำท่าจีนตอนล่างซึ่งเกิดจากกิจกรรมหลากหลาย เนื่องจากเป็นแหล่งที่มีชุมชนหนาแน่น มีโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมากและยังเป็นแหล่งพื้นที่ทำการเกษตรหลักของประเทศ จึงได้พัฒนาเทคนิคพีซีอาร์เชิงปริมาณ สำหรับตรวจวิเคราะห์กลุ่มแบคทีเรียที่สามารถจำแนกสิ่งปนเปื้อนจากแหล่งกำเนิดมลพิษเฉพาะกิจกรรม ซึ่งการตรวจวัดด้วยเทคนิคพีซีอาร์และพีซีอาร์เชิงปริมาณที่พัฒนาขึ้น เป็นการตรวจวัดทาง DNA ของจุลินทรีย์ในลำไส้ของคนหรือสัตว์ประเภทต่าง ๆ เพื่อจำแนกแหล่งกำเนิด เรียกว่า MST: Microbial Source Tracking ซึ่งเป็นวิธีการติดตามหรือบ่งชี้แหล่งที่ปล่อยมลพิษลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมว่ามาจากชุมชนหรือฟาร์มเลี้ยงสัตว์หรือมาจากแหล่งธรรมชาติ โดยทีมวิจัยได้เสนอแนวทางการตรวจวัดแบบเป็นขั้นตอน เพื่อให้เหมาะสมกับงบประมาณและความรุนแรงของปัญหาและเสนอกรมควบคุมมลพิษกำหนดแนวปฏิบัติในการใช้ MST ให้เป็นมาตรการเสริมในการติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำ เพื่อให้สามารถบ่งชี้แหล่งกำเนิดมลพิษได้อย่างถูกต้องส่งผลให้สามารถกำหนดพื้นที่เป้าหมายในการฟื้นฟูคุณภาพน้ำ และนโยบายการป้องกันมลพิษทางน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพและประหยัดงบประมาณ ซึ่งในต่างประเทศมีการนำเทคนิค Microbial Source Tracking (MST) เข้ามาใช้ในการตรวจสอบการปนเปื้อนของแบคทีเรียในสิ่งแวดล้อมและประสบผลสำเร็จในการฟื้นฟูคุณภาพน้ำ เช่น ประเทศอังกฤษและประเทศแถบยุโรป นอกจากนี้ ในสหรัฐอเมริกาก็นำเทคนิค MST มาช่วยในการจัดการแหล่งเพื่อให้เป็นไปตามค่าสูงสุดรายวันที่ยินยอมให้มลพิษปล่อยลงแหล่งน้ำนั้น ๆ หรือ TMDLs โดยช่วยประเมินแหล่งกำเนิดมลพิษได้แม่นยำ และสามารถบอกแหล่งกำเนิดหลักเทียบกับแหล่งกำเนิดเรื่องอื่น ๆ ได้ส่งผลให้สามารถลดปริมาณมลพิษสู่แหล่งน้ำได้จากแหล่งกำเนิดที่ถูกต้อง

ความร่วมมือระหว่างคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น กับบริษัทไทยปาร์กเกอร์โรซึ่งสถาบันวิจัยสิ่งแวดล้อมแห่งชาติประเทศญี่ปุ่น มีผลงานวิจัยนวัตกรรมระบบบำบัดน้ำเสียประหยัดพลังงาน ดีเอสเอส โดยเป็นการวิจัยนวัตกรรมระบบดีเอสเอส (Down-flow Hanging Sponge: DHS) ซึ่งเป็นระบบบำบัดน้ำเสีย ที่ใช้ฟองน้ำมาเป็นวัสดุตัวกลางให้จุลินทรีย์เกาะติดและไม่ต้องใช้พลังงานในการป้อนอากาศเข้าสู่ระบบนั้น จึงทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายด้านพลังงานไฟฟ้าในการเดินระบบบำบัดน้ำเสียมากกว่า 4-5 เท่าของ

ระบบในการเดินระบบบำบัดน้ำเสียโดยทั่วไป เป็นการค้นพบที่สร้างนวัตกรรมในการบำบัดเสียได้โดยไม่ต้องพึ่งพาพลังงานในการเติมอากาศลงในน้ำ เพื่อเป็นทางเลือกในการบำบัดน้ำเสียโดยไม่ต้องใช้พลังงานไฟฟ้าในการเป่าอากาศเข้าสู่ระบบ ทั้งนี้ โดยที่มวิจัยของผู้ช่วยศาสตราจารย์ไปรยา เฉยไสย ได้ร่วมมือวิจัยพัฒนาระบบดีเอชเอส (Down-flow Hanging Sponge: DHS) โดยได้วิจัยทดลองเดินระบบระดับห้องปฏิบัติการ ตั้งแต่ปี 2550 และนำมาซึ่งการสร้างระบบถึงตะกอนควบคู่กับระบบดีเอชเอสขนาดนำร่อง เพื่อทดลองแนวทางที่ออกแบบวิจัยพัฒนาขึ้นให้เหมาะสมกับน้ำเสียชุมชนในประเทศไทยเป็นแห่งแรก และในปี 2553 โดยได้รับความร่วมมือวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือและเทศบาลนครขอนแก่น ซึ่งจากผลการวิจัยนี้ระบบดีเอชเอส สามารถบำบัดน้ำเสียชุมชนเทศบาลนครขอนแก่นได้ในเวลาเพียง 20 ปี และได้บำบัดน้ำเสียแล้วที่มีค่าบีโอดีต่ำเพียง 2 มิลลิกรัมต่อลิตร ซึ่งเป็นค่าที่เทียบเท่ากับคุณภาพน้ำของลำน้ำที่มีความสะอาดมาก จึงนำมาสู่การขยายผลต่อยอดเพื่อใช้จริงสำหรับหอพักขนาดใหญ่ โดยบริษัทไทยปาร์กเกอร์โรซิ่ง จำกัด ซึ่งเล็งเห็นความสำคัญในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชนได้ขอความร่วมมือในการขยายผลเพื่อใช้จริงมายังมหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยมีสถาบันวิจัยสิ่งแวดล้อมแห่งชาติประเศญี่ปุ่นร่วมพัฒนาออกแบบระบบ โดยได้มีการทำข้อตกลงความร่วมมือสามฝ่ายในปี 2558 ซึ่งระบบบำบัดน้ำเสียดีเอชเอสได้ขยายผลใช้จริงต่อยอดผลงานวิจัยต่อยอดผลงานวิจัยเป็นแห่งแรกของประเทศไทย และสร้างเสร็จตั้งแต่สิงหาคม 2560 และเปิดตัวอย่างเป็นทางการในเดือนมกราคม 2561

อย่างไรก็ตาม กรณีของประเทศไทยได้กำหนดยุทธศาสตร์การจัดการมลพิษ 20 ปี และแผนจัดการมลพิษ (2560-2564) กล่าวคือ วิสัยทัศน์ยุทธศาสตร์การจัดการมลพิษ 20 ปีคือ ประชากรร่วมจัดการมลพิษเพื่อปกป้องคุณภาพสิ่งแวดล้อมและมีเป้าหมายของยุทธศาสตร์คือ คุณภาพสิ่งแวดล้อมเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด รวมทั้งมีวัตถุประสงค์ 1) ป้องกัน ลด และควบคุมมลพิษที่มีประสิทธิภาพ 2) สร้างระบบและกลไกการบริหารจัดการมลพิษที่มีประสิทธิภาพ 3) พัฒนานองค์ความรู้ นวัตกรรม และบุคลากรให้มีศักยภาพในการจัดการมลพิษ 4) สร้างหุ้นส่วนการมีส่วนร่วมในการจัดการมลพิษ และมีตัวชี้วัดและเป้าหมายในการบำบัดน้ำเสียคือ น้ำเสียชุมชนได้รับการจัดการอย่างถูกต้อง

ทั้งนี้ ยุทธศาสตร์ที่ 2 เพิ่มประสิทธิภาพในการบำบัดกำจัดของเสียและควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิดในส่วนของการจัดการน้ำเสียชุมชน ได้มีการจัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการน้ำเสียชุมชนของประเทศ เพื่อเป็นข้อเสนอต่อรัฐบาลในการตัดสินใจระบบการบริหารจัดการน้ำเสียชุมชนของประเทศในภาพรวม อาทิ หน่วยงานรับผิดชอบหลัก การลงทุน ระบบประมาณการงบประมาณและแผนการลงทุนในแต่ละช่วงเวลา รูปแบบการเก็บเงินค่าบริการบำบัดน้ำเสียออกกฎหมายการจัดการน้ำเสีย

นอกจากนั้นกลไกการแปลงแผนและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การจัดการมลพิษ 20 ปี และแผนจัดการมลพิษ พ.ศ. 2560-2564 ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ไปสู่แผนงาน โครงการกิจกรรม เพื่อผลักดันให้บรรลุเป้าประสงค์และตัวชี้วัด และให้แนวทางการดำเนินงานภายใต้แผนได้ถูกนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งการดำเนินการจะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยกลไกการแปลงแผนและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การจัดการมลพิษ 20 ปี และแผนจัดการมลพิษ พ.ศ. 2560-2564 ไปสู่การปฏิบัติ ได้แก่ 1) การเสริมสร้างความเข้าใจในแนวคิดของยุทธศาสตร์การจัดการมลพิษ 20 ปี และแผนจัดการมลพิษ พ.ศ. 2560-2564 ให้แก่องค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอก เพื่อให้ความเข้าใจ ความพร้อมและมีส่วนร่วมในการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม 2) จัดตั้งคณะอนุกรรมการขับเคลื่อน ติดตามและกำกับการทำงานตามยุทธศาสตร์การจัดการมลพิษ 20 ปี

และแผนจัดการมลพิษ พ.ศ. 2560–2564 โดยเน้นการขับเคลื่อนมาตรการหรือแนวทางที่ยังไม่เคยดำเนินการ หรือมาตรการใหม่ ๆ และมาตรการเร่งด่วน 3) สร้างการดำเนินงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน เพื่อนำไปสู่การ ปฏิบัติตามยุทธศาสตร์ในทิศทางเดียวกัน 4) เชื่อมโยงและบูรณาการกับแผนเฉพาะเรื่องระดับชาติที่เกี่ยวข้อง 5) ใช้ระบบงบประมาณในลักษณะบูรณาการเป็นกลไกผลักดันการดำเนินงานจัดการมลพิษ เพื่อให้ส่วนราชการ ที่เกี่ยวข้องจัดทำแผนงาน/โครงการที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การจัดการมลพิษ 6) เชื่อมโยงและบูรณาการโดย ผ่านการจัดทำแผนพัฒนากลุ่มจังหวัด แผนพัฒนาจังหวัด และแผนปฏิบัติราชการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งในระดับส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น 7) ให้เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมชุมชน (ทสม.) และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นผู้ประสานกับภาคประชาชน ชุมชน ภาคเอกชน และเครือข่ายประชาชนในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้เกิดการดำเนินงานในเชิงพื้นที่ตามยุทธศาสตร์ การจัดการมลพิษ 8) ขับเคลื่อนเชิงนโยบายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการดำเนินการตามแผนจัดการมลพิษผ่าน กลไกของคณะกรรมการตามกฎหมาย เช่น คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ คณะกรรมการควบคุมมลพิษ 9) จัดทำระบบติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนจัดการมลพิษ โดยติดตามความก้าวหน้าในการ ดำเนินงานเป็นประจำทุกปี และประเมินผลการดำเนินงานตามแผนจัดการมลพิษในระยะครึ่งแผนเพื่อนำผลไป ปรับปรุงแผนจัดการมลพิษ ในช่วงครึ่งหลังของแผนและติดตามประเมินผลในระยะสิ้นสุดแผน เพื่อเป็นข้อมูลตั้ง ต้นสำหรับการจัดทำแผนจัดการมลพิษต่อไป รวมทั้งรายงานผลการดำเนินงานตามแผนจัดการมลพิษทั้ง 2 ระยะเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมมลพิษ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ คณะรัฐมนตรีและเผยแพร่ต่อ สาธารณะ

กล่าวโดยสรุปคือ การบำบัดน้ำเสียเป็นการนำน้ำเสียไปสู่กระบวนการบำบัดให้ได้ตามมาตรฐาน น้ำทิ้ง ปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย ซึ่งเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายกำหนดในเรื่องของการควบคุม มลพิษ รวมทั้งกำจัดหรือทำลายสิ่งปนเปื้อนเพื่อให้สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้หรือทำให้สิ่งสกปรกเจือจางลง เพื่อให้พืชน้ำและจุลินทรีย์สามารถดูดซับเอาสารเคมีบางอย่างในน้ำเสียไปใช้ในการดำรงชีวิต ทำให้ความ สกปรกในน้ำมีน้อยลงจึงถือว่าน้ำนั้นสะอาดขึ้น และการศึกษาวิจัยเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการบำบัด น้ำเสียคือ สิ่งจำเป็นสำหรับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในทุกประเทศ

บรรณานุกรม

กรมควบคุมมลพิษ. (2560). **คู่มือระบบบำบัดน้ำเสียชุมชน**. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม.

กรมควบคุมมลพิษ. (2560). **ยุทธศาสตร์การจัดการมลพิษ 20 ปี และแผนจัดการมลพิษ พ.ศ. 2560–2564**. สืบค้นวันที่ 20 มิถุนายน 2562 จาก http://www.pcd.go.th/public/Publications/print_pol.cfm

“การบำบัดน้ำเสีย” **หนทางกู้วิกฤตความมั่นคงทางน้ำของโลก**. (2561). สืบค้น 10 มิถุนายน 2562 จาก <http://vathai.com/a/world-water-week/4007655.htm>

การบำบัดน้ำเสีย. (2561). สืบค้นวันที่ 10 มิถุนายน 2562 จาก http://www.il.mahidol.ac.th/e-media/ecology/Chapter3/Chapter3_water13.htm

งานวิจัยนวัตกรรมระบบบำบัดน้ำเสียประหยัดพลังงาน DHS. (2561). สืบค้นวันที่ 10 มิถุนายน 2562
จาก <http://www.en.kku.ac.th/web/>

รู้จัก “DC Water” โรงบำบัดน้ำเสียครบวงจรใหญ่ที่สุดในโลกในกรุงวอชิงตัน”. (2561). สืบค้น 7 มิถุนายน
2562 จาก <http://www.voathai.com/a/us-wastewater-treatment-tk/4091686.html>

“ศึกษาตัวแบบการอนุรักษ์แหล่งน้ำและการบำบัดน้ำเสียในกรุงสตอกโฮล์ม”. (2561). สืบค้นวันที่ 10
มิถุนายน 2562 จาก <http://www.voicetv.co.th/read/66004>

Water Plaza ต้นแบบการรีไซเคิลน้ำแห่งคิตะคิวชู. (2560). สืบค้น 7 มิถุนายน 2562 จาก
<http://www.tcdc.or.th/Articles/technology-innovation/17311/>

ภาพอ้างอิง

ระบบบำบัดน้ำเสีย. (2562). สืบค้น 20 มิถุนายน 2562 จาก <https://www.nakornnont.go.th/>
ข้อมูลระบบบำบัดน้ำเสีย/